

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Vita P. Ignatii Loiolae, Qui religionem Clericorum Societatis Iesv instituit

**Ribadeneyra, Pedro de
Coloniæ Agrippinæ, 1602**

Liber Quartvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-45323

circo hūc docendi laborem acceptum esse Deo Optimo Maximo, à quo ipsi integram suæ benignitatis, plenamq; mercedem expectant.

VITÆ IGNA- TII LOIOLÆ.

LIBER QVARTVS.

ABDICARE SE GENERALA-
*tu conantem Ignatium, Socij
prohibent.*

CAPVT PRIMVM.

Onfirmata igitur à Iu-
lio III. Pontifice Maxi-
mo rursus Societate,
& ipso rerum successu
firmius stabilita, anno
1550. primarios omnes
Patres, qui commodo Societatis veni-
re poterant, Romam Ignatius ex vari-
js prouincijs ad se conuocauit: quibus
in vnum congregatis, epistolam ma-
nu sua Hispanicè scriptam, in hæc ver-
ba misit.

*Carissimis in Domino Fratribus So-
cietatis Iesu, Salutem.*

Quod mihi de officij mei ratione, sine
perturbatione vlla interiori aut exte-
riori

riori se penumero consideranti visum est, id scribam: aperiamq; coram Creatore, ac Domino meo, qui me iudicaturus est, quod ad maiorem laudem ipsius, & gloriã futurũ intelligo. Equidem me ipse circumspiciens, ob peccata mea multa nimis, imperfectiones multas, atque animi et corporis ægritudines, sepius iudicavi, & verè atque ex animo iudico me infinitis partibus abesse ab eo gradu, quò ad sustinendum hoc regendæ Societatis munus, eius mihi voluntate impositum, est necessarius. Quocirca maximopere desidero, & à vobis quæso, ut tota re diligenter expensa, à vobis eligatur alius, qui melius quàm ego, vel minus certè malè hoc munus gerat, & vniuersam Societatem administret. Neq; verò ut meliori hæc prouincia deferatur, tantum peto, verum etiam, ut pari, & equali. Quod quidem ut ritè atq; ex ordine fiat, Ego in nomine Patris, & Filij, et Spiritus sancti, vnius Dei, ac creatoris mei, depono Generatum simpliciter & absolutè, meq; abdicò hoc officio, & priuo, petoque, & omnibus animæ meæ viribus obsecro Professos omnes, quosq; Professi sibi adiungere ad hanc deliberationem volēt, ut hoc meum tam iustum desiderium admittant, & piæ oblationi suffragentur. Quod si quorum est iudicium, ferre de hac mea postulatione, minimè inter se consentient; per charitatem, & reuerentiam

Christi Iesu, illos ipsos rogo, atq; oro: vt precibus seridò incūbant, Deoq; hanc rē accuratissimè cōmendent, vt in omnibus, & per omnia sanctissima eius voluntas fiat, idq; omninò quod ad eius gloriam, et communem animarum salutem, ac Societatis bonum magis pertinebit. Illud etiam quæso, vt meam hanc petitionem, atq; obsecrationem, optimam in partem accipiant.

Perlecta hac epistola, Patres qui cōuenerant, omnes vno ore laudare factum Ignatii, ac voluntatem: admirari eius humilitatem, qui cū maximè in gubernatione excellat, se tamen minime idoneum ad gubernandum iudicet. Negant tamen se quod postulatur, salua conscientia, posse facere: neque ipso viuo, Præpositum alium Generalem experiri, idq; Ignatio renunciare iubent. Ipsum esse Societatis parētem, ipsum magistrum omnium, ac ducē, atque a Deo electum, vt huius spiritualis ædificij quasi sapiens architectus fundamentum poneret, super quod ipsi, reliquique eius filij, tanquam viui lapides superædificati ipso summo angulari lapide Christo Iesu, crescant in templum sanctum in Domino. Nullo modo ipsis esse committendum, vt huius tantis beneficij aut ignari reperiatur.

tur, aut ingrati. Eodē tempore grauissimum in morbum incidit, & cum se expeditum iri ex huius mortalitatis vinculis speraret, sic afficiebatur animo, vt prælaritia, fluentes vberim lachrymas cohibere non posset, cogere-
returque & suorum precibus, & medicorum seuera admonitione animum aliò transferre, & minus diu de suo desiderio, ac spe, minusque sæpe cogitare.

CONSTITVTIONES AB IG-
natio præscribuntur.

CAPVT II.

IGnatus ergo spe illa deiectus, on^o quod sustinebat deponendi, & nouo morbo liberatus, quod Deum velle intelligebat, ad Societatem gubernandam, & inchoata perficiendā, se totum conuertit, imprimisq; vt certis illam vinciret legibus, iisdem Patribus Constitutiones à se conscriptas ostendit, ac discutiendas tradidit: quas ipse compulsus est precibus totius Societatis perferbere. Extat commentarius eius ipsius manu scriptus, in articulo quadam post eius mortem reperi-
tus, in quem, dum constitutiones scriberet, assidua Dei beneficia illustra-
tiones.

tionesque eas, quibus à Deo perfun-
 debatur, & memoriæ, & deliberatio-
 nis causa, quasi in ephemeridè refere-
 bat. Quo ex scripto planè perspicitur
 Ignatij virtus, & diuinę erga illum lar-
 gitatis plenitudo, pondusque ipsarum
 constitutionum, & autoritas. Omit-
 tam reliqua: de vna paupertate dicam.
 Quadraginta continuos dies Deo
 Opt. Max. sacrificauit: & diuinis pre-
 cationib. solito se dedit ardentius, ob
 id vnum, vt statueret, expediret ne
 nostris professarum domorum Ec-
 clesijs redius aliquos esse, ad ipsarum
 Ecclesiarum vel fabricationem, vel
 cultum & ornatum. Et vt ego quidem
 existimo, vt superiora illa, quę dixi, il-
 lustriora fierent; & diuina dona, quę
 Ignatius humilitatis studio intra se
 occultabat, in lucem exirent, & foras
 ad nostram vtilitatem proferrentur:
 Deus ipse afflatu illum suo, instinctu-
 que incitauit, vt quid illis quadragin-
 ta diebus in matutina oratione, quid
 in preparatione ad Missę sacrificium,
 quid in iplo sacrificio, quid post, si-
 bi accidisset, breuiter planeq; conscri-
 beret. In eo videre est, illi quanta fue-
 rit sui examinandi, & conscientię per-
 scrutandę cura, quā incensa & accura-
 ta ora-

ta oratio, quanta lacrymarum, & continua penè effusio: quam sæpe consolationis magnitudo redundaret etiam in corpus, & vox, intercluso spiritu hæreret, ac fari non posset: & totius corporis venæ, sensibiliter (vt ita dicam) commouerentur. Illic cernitur, quàm assiduis eius mens, atq; eximijs de sanctissima Trinitate illustrationibus impleretur, de diuina essentia, de processione, de proprietate diuinarum personarum, & operatione; deque sacratissimo illo mysterio, tum occultis intelligentijs, tum externis doceretur imaginibus. Neque verò breues illæ erant, aut fugaces, sed prolixæ interdum, ac diuturnæ, & quæ in cubiculo, in mensa, domi, foris illum comitarentur, & suæ magnitudinis æstu quodam absorberent. Singula persequi non est necessarium, hoc attingendum fuit, vt intelligamus, quo loco constitutiones nostras habere, qua veneratione suscipere, quo studio curaq; obseruare debeamus. Quamquam Ignatius, qua erat animi modestia præditus, post tot cognitiones supernaturales, & diuinæ voluntatis testimonia, sibi non sumpsit, vt constitutiones firmæ essent ac ratæ, donec vniuersa Societas, suo eas iudi-

judicio comprobaret. Quod quidem Romæ anno 1558. ipso mortuo factum est, in publico vniuersaliq; Societatis conuentu: in quo constitutiones omnes, vt fuerant ab ipso conscriptæ, magna veneratione susceptæ sunt, & summa omnium patrum consensione ac voluntate confirmatæ.

ROMANI COLLEGIJ
institutio.

CAPVT III.

EX eorum numero, quos hoc anno ab Ignatio euocatos, Romam venisse diximus, Franciscus Borgia Dux Gandiæ fuit, qui quidem Societatis tertius fuit Præpositus Generalis. Is cum intelligeret, quantas commoditates Collegium Societatis, in ea Vrbe quæ caput orbis terrarum est, esset allaturum: minime que decere existimaret, eam, quæ Societatem primam omnium cõplexa est, & ex qua vniuersa Societas gubernatur, eo fructu carere, quem multæ aliæ ciuitates, ex nostrorum opera atq; eruditione perciperent, Ignatij hortatu atque consilio. Collegium Romæ institutum curauit: cuius initium factum est anno Domini 1551, 13. Februarij, ad rãdices.

dices Capitolij, perangustis ædibus.
Quo tēpore fuerunt in Collegio quatuordecim, quibus præerat Rector P. Ioannes Peletarius Gallus : ad hunc enim fere numerum alendum, pecuniam tunc Franciscus suppeditauerat. Deinde mense Septembri, duplicato penè numero, in ampliorem domum nostri commigrarunt. Et tunc quidem tres tantum linguas, Hebraicam, Græcam, Latinam, atque Rhetoricam, nostri præceptores suis auditoribus explicabant, non sine magna ludimagistrorum Urbis offensione, & ea indignatione, ut discipulorum suorum stipati cæterua, in scholas nostras aliquando irumperent, & nostris præceptoribus docentibus obstrepent, atque intemperantius insultarent: donec anno 1552. 28. Octobris, in æde D. Eustachij, maxima Cardinalium, Episcoporum, eruditissimorumque virorum, atque studiosorum frequentia, orationes habitæ à nostris ac disputationes sunt, quibus illorum insolentia compressa est. Multo verò magis cum anno 1553. à nostris theses propositæ publicè sunt, non solum de Rhetorica, & tribus linguis, ut fieri superioribus annis consueuerat; sed etiam

etiã de vniuerſa Philoſophia, ac Theologia. Quę quidem diſcipline, tum primum in hoc Collegio tradi cęperunt: cui tum pręerat D. Martinus Olaius, vir excellentis doctriņę, atque integritatis opinione nobilis, qui multum per id tempus, Collegium Romanum illuſtrauit. Creuit hoc anno noſtrorũ numerus ad ſexaginta: ſequęti verò ad centum, quos cum domus capere com modè nõ poſſet, in latiores ædes anno 1556. immigrarunt. In ijs per annos ferme quatuor habitarunt, donec anno 1560. Pij IIII. Pont. Max. autoritate & hortatu, nobiliſſima atque integerrima ſcœmina Victoria Toſſia, Pauli III. Pont. Max. ſororis filia, nec expectantibus nobis, nec opinantibus, ſedem tamen Collegio certam in Vrbe quaerentibus, locum commodum, amplũ, ſalubrem, ac maximè celebrem præſtati liberalitate donauit. Quem, nihil minus quàm de nobis cogitans, in pium uſum, ex viri Camilli Vrſini Guardię Marchionis teſtamẽto parauerat: multisque ædibus Pauli IIII. Pont. Max. imperio, ac poteſtate cõiunctis, in Inſulã omninò redegerat: in quibus & ipſius Victorię domus eſt, & ea quam ipſe Paulus IIII. emiſit, & multis annis

Car.

Cardinalis cum esset, habitauit. Hoc in loco vehementer multiplicatus est nostrorum numerus : fuit enim nonnunquam ducentorum & viginti, isq; conflatus ex omnibus penè Christiani orbis prouincijs. Eodem enim tempore, ex sexdecim, aut eo amplius diuersissimis nationibus fratres nostri in hoc Collegio sæpe reperiuntur, linguis quidem inter se, ac sermone distincti, sed summa concordia animorum, fraternoque amore sociati. Quos diuina benignitas in magna etiam anonæ caritate, supra hominum fidem, sed non supra fiduciam ac spem Ignatii, hætenus sustērauit. Ab hoc autem Collegio reliqua fluxerunt, quæ in Italia, Germania, Bohemia, Polonia, Flandria, Gallia constructa Collegia sunt. Quæ causa fuit vt Ignatius (cuius cogitationes omnes & vigilæ in hominum salute consumebantur) tanto pere de hoc Collegio laboraret : cuius utilitates non ad vnã aliquam ciuitatem, sed ad multas nobilissimasque prouincias, ad nationes etiam hæreses erroribus deprauatas, maximè pertinere iudicaret. Quod quidem cum re ipsa Beatissimus Pont. Gregorius XIII. expertus esset, videretque latissimè pa-

mè patere Collegij Romani fructus, & ad seminarium Romanum, & ad Germanicum, & Anglicanum, aliaque Collegia diuersarum nationum à se ædificata corroboranda atque augenda esse necessarios; opus & Pastore vigilantissimo, & Principe liberalissimo dignum aggressus est, Collegiumque Romanum fundare, amplificare, atque stabilire constituit, magnifico in primis atque sumptuoso ædificio, & redditibus magnis atque perpetuis: vt in eo ex omnibus nationibus magnus nostrorum Scholasticorum alatur numerus, ad propagandam Catholicam Religionem, & reliqua seminaria tuenda & conseruanda. Atque vt hoc eius sapientissimum in fundando Romano Collegio consilium magis elureret, sub primo fundamenti lapide, hæc verba incidi iussit: Gregorius Pont. Maxi. Collegium Societatis Iesu, omnium nationū seminarium, pro sua in Christianam Religionem & Ordinem illius pietate, à fundamentis extruxit & dotauit, anno salutis, millesimo quingentesimo octuagesimo secundo. Pontificatus sui decimo. Romæ.

COL.

COLLEGIA ALIQVOT IN HI

spania nostri instituantur: ab Archie-
piscopo Toletano ve-
xantur.

CAPVT IIII.

I Actis Romani Collegij fundamentis, discessit Fr̄aciscus Borgia ex Vrbe, atque in Hispaniam redijt: ibi ditionem suā filio natu maximo cedit: sacularem cultum exiit: in Cantabriā remotam Hispaniæ partem se recipit: sacris initiatus concionatur: ostiatina mendicat, magna hominum admiratione. Eius rei fama atque exemplo commoti nobilissimi quidam viri, ad illum veniunt, & se ad nostram Societatem adiungunt. Ognatense præterea Collegium ab eodem Patre habitari cœpit, cui Petrus Araoz possessiones quasdam suas, & fructus antea legauerat. Burgenſe eodem item tempore est inchoatum. Nam cum Franciscus Medoza Cardinalis, creatus eius ciuitatis Episcopus, ad diœcesim suā perlustrandam, & verbū salutis ouib. ministrandū, duos ex nostris ab Ignatio impetrasset: illi, imposito sibi munere expleto, præclarā Collegij instituēdi, occasio-

nem.

nem dederunt, quod Franciscus Strada multum deinde suis concionibus illustravit.

Metinensi etiam Collegio Rodericus Duegnas, vir copiosus, & pius initium attulit: qui Petri Fabri, & Antonij Araoz familiari sermone permotus, ad suam, & ad publicam eius civitatis utilitatem, aliquot ex nostris expetiuit. Auxit verò civium studium, nostrorum præsentia, & in plateis habitæ conciones. Itaque Anno 1551. nostri ad constituendum Collegium Metinam primū missi sunt: quod postea Petrus Quadratus, eiusq; vxor Francisca Manson, opibus ac religione præstantes exædificarunt, & certis redditibus stabilierunt.

Sed vt lætis aduersa succederent, & Societas nunquam non exerceretur utiliter, sub idem tēpus grauis in Hispania, ab Archiepiscopo Toletano Ioanne Siliceo procella in nostros est excitata. Hic aliter quàm res est, de Societatis instituto sentiens, Sacerdotes omnes, qui exercitationibus spiritualibus eruditi à nostris erant, confessiones audire Toleti vetuit: Compluti verò, vbi solum in eius diœcesi, tunc cōmorabantur, publicis edictis populum

à no-

à nostris Sacramenta percipere prohibuit: qui secus facerent, his sacris interdicit. Neq; vt sententiam mutaret, adduci prius potuit, quàm Archiepiscopi factum contra summi Pontificis auctoritatem (de cuius voluntate diplomaticis ipsis Pontificijs constabat) esse iudicans, Regium Consilium nostrum nobis institutum voluit liberum esse. Et Pontifex ipse Maximus Julius III. certior de re factus ab Ignatio, grauitè ad Archiepiscopum scripsit: mirari se, & molestè ferre, quòd susceptam, & probatam à Sede Apostolica Societatem, minus ipse probaret, & in omnibus penè Christiani orbis Prouincijs magna cum utilitate versantem, meritoque proinde ab optimo quoque expectitam, solus ipse repudiaret, ac rejiceret. Quibus literis, & Regio edicto factum est, vt Archiepiscopus decreta sua reuocaret, nostrisq; suam facultatem integram esse permetteret. Cū primùm autem hanc ab Archiepiscopo Toletano in Societatem commotam tempestatem Ignatius audiuit, blàdo ac tràquillissimo, vt solebat semper vultu, mihi dixit: In magnæ felicitatis parte hæc nobis aduersitas est numeranda, cùm nulla nostra culpa contra

tra

tracta sit. Est enim evidens argumen-
tum, quòd Dominus noster magnos
fructus faciet Toleti per Societatem.
Nam illud compertum est, ibi nostros
vberiores fructus atque suauiores attu-
lisse, vbi grauiora passi sunt. Atque e-
tiam illud adiecit: Archiepiscopus se-
nex est, Societas iuuenis, itaque natu-
raliter plus viuet Societas, quàm Ar-
chiepiscopus. Porrò quã vera fuerint
Ignatij verba, quæ Toleti postea con-
secuta sunt, atque in præsens fiunt, faci-
lè ostendunt. Idque ab ipsa statim Ar-
chiepiscopi Silicei morte manifestè
cognitum est. Nam cum illo mortuo,
nostri Toletum accersiti primùm sunt,
& ad habitandum certum in nobilif-
sima atque amplissima ciuitate domi-
cilium ingressi: in his ædibus habitau-
erunt, quas Archiepiscopus ipse Siliceus
exædificauerat in Clericorum vsum,
& instruxerat. Notatumque est à mul-
tis, & animaduersum, omnes magni il-
lius Archiepiscopi aduersus Societa-
tem conatus, eò demum recidisse, vt
domum illis ædificasse videretur, quos
bono fortasse zelo, sed non secundum
scientiam, suis ipsorum domibus cu-
piebat eiectos.

PRO

PROVINCIALIS IN ITALIA
declaratur Lainæ: Viennæ mo-
ritur Iaius.

CAPVT V.

ET hæc quidem in Hispania. In Ita-
lia verò eodem anno 1551. Colle-
gium Florentinum, Leonoræ Du-
cis benignitate, initium habuit. Nea-
polititanum item, ac Ferrariense. Et ad
Neapolitanum quidem collocandum
ac stabiliendum, magnum adiuven-
tum attulit Magister Alfonsus Salme-
ron, ob eā ipsam rem ab Ignatio Nea-
polim missus. Ferrariense verò inchoa-
uit Hercules II. Ferrariæ Dux, qui &
Nicolao Bobadilla, & Claudio Iaiio
familiariter vsus fuerat, nascentem-
que fouerat Societatem: ad quem Pa-
schasius Broet, constituendi Collegij
causa, ab Ignatio tunc missus est. Qui-
bus quidem Collegijs, reliquisque per
Italiā factis, præfecit Ignatius, & Præ-
positum Prouincialem constituit Ma-
gistrum Iacobum Lainem, qui sub an-
num 1550. exeuntem, redierat ex Afri-
ca: vbi Christianis militibus egregi-
am nauauit operam in eo bello, quod
Duce Ioanne Vega Siciliae Prorege,
aduersus Christiani nominis hostes,
expu-

expugnato Aphrodisio, feliciter gestus est. Ad cuius capti iam oppidi defensionem, animandos milites in praesidio erant, & in pietate iuuados, profectus Hieronymus Natalis, euasit ex naufragio diuinitus, socio nauigationis Isidoro Sbrando in fluctibus extincto, anno 1551. Sed etiam in Germania, eodem tempore Societas creuit. Nam Ferdinandus Romanorum Rex, ut Viennensis Academiae studia instauraret, & haereticorum passim grassantium furorem compesceret, Claudium Iaium ad se accersit, & aliquot Theologiae professores ab Ignatio postulauit: qui Viennam eodem anno 1551. profecti, apud Dominicanos sunt in seposita Monasterij parte diuersati: postea uero ne religiosis Patribus impedimento essent, in Carmelitarum Cenobium relictum, ac ruinosum, Praefectis eius Ordinis libentissimis, commigrarunt.

In hoc Collegio anno 1552. 6. Augusti, ipso Dominicae Transfigurationis die, P. Claudius Iaius Ignatij socius, uetus ex primis decem, natione Allobrox excessit e vita: vir de Christiana Religionem optimè meritus, quam in Italia, Bauaria, Sueuia, Austria, Germania tota, magnis suis laboribus amplificare non

non destitit. In comitijs potissimum Augustanis peregregiam Catholicæ Religionis atque Societati nauavit operam, tanta hominum approbatione, ut præteritorum laborum pro Germaniæ salute susceptorum fructus haud poenitendos collegisse videretur. Nomen, originem, progressum Societatis & institutum sic explicauit, & Germanorum animis infixit, ut auctoritatem nostris & fidem conciliauerit. Inuitatus est à Saxonix Ducis Oratoribus ut in Saxoniam sese conferret, ac de Religione cum eorum magistris discipraret, sed à Ferdinando Romanorum Rege ad Collegium Viennæ constitutum (ut diximus) euocatus, profectioem illam distulit. Fuit vir mitissimo præditus ingenio, & naturæ iucunditate quadam religiosa grauitate condita: paupertatis amore insignis; orandi assiduitate excellens, temporis parcus, & tenax; animi modestia atque humilitate eximius. Tergestinum Episcopatum tam grauitè firmiterque repudiauit, ut multos dies in continuo penè luctu iaceret, quod illū effugere se posse diffideret: sed illo metu liberatus, ad pristinam redijt iucunditatem.

CAPVT VI.

NEquè verò de Germaniæ salute in Germania solum nostri laborabāt, sed etiam in Italia: quorum opera Collegium Germanicum à Julio tertio, Pont. Max. Romæ eodem anno 1552. institutū est. Quod utiq; Collegium etsi Societatis nostræ propriū non est, tamen quod à Societate gubernatur, ac pendet multiplex eius utilitas, ea ex parte in nostris numero. Eius initium eiusmodi fuit: Erat Ignatius cum ad curandas pro virili parte omnes vitiosas Christianæ Reipublic. partes intentus, tum verò ad eam, quæ maximè laborabat, Germaniæ Provinciam. Illi igitur de medicina cogitanti, Ioannes Moronus S. R. E. Cardinalis, vir prudentiæ laude excellens, hanc vnā proposuit, quam cognatis atque exploratis Germanicis rebus ex legatione Apostolica qua functus in Germania fuerat, magnam vim habituram sperabat: aut orq; in primis fuit Germanici Collegij in vrbe cōstituedi. Etenim animaduertit, quòd in scitia quorūdā Sacerdotū in Germania

& vi-

& vita non satis probata perditum &
& profligatum fuerat, doctorum ac pa-
storum erudita probitate restituendū.
Esse aut percommođū, Doctores ac Pa-
stores Germanorum Germanos esse:
sic enim fore, vt eiusdem nationis legi-
bus, moribus, natura inter se, atque a-
more deuincti, facilius in eorum ani-
mos influant: & materna lingua in-
structi, vim maiorem ad persuadendū
habeant. Eiusmodi porro magistrorū
ea in Prouincia inopiam summam ef-
se: eamque fieri quotidie maiorem, ijs
qui supersunt, paulatim deficientibus:
hæreticorum verò magnum esse nu-
merum, & noua semper prole copio-
siorem. Ex quo consilium salubrius ex-
cogitari nullum potuit, quàm Se-
minarium institui, quo, antequam o-
mninò exaresceret, stirps ipsa excita-
retur in semine: & præclari iuuenes,
ingenij ac virtutis spe commendati,
ab ea ætate quæ flexibilis est, mori-
bus, literis, atque institutis Catholi-
cis ad omnē pietatem informarentur.
Hoc Seminarium in Germania sanè
fieri vix poterat: nam vt maximè inte-
grum locum, atque incorruptum eli-
gas, inter venenatos tamen hæretico-
rum morsus, facilis contagio esset: ne-
que

que vspiam à callidis hostibus satis tu-
ta adolescentia. Extra Germaniam ve-
ro, neque locus ad eam rem aptior, ne-
que Academia commodior, neque ci-
uitas, quàm Romana, opportunior ef-
se potuit : in qua nimirum doctrinæ
Catholicæ integritas, loci ipsius san-
ctitas, hominum in Urbem confluenti-
um multitudo, ac deuotio, Religionis
auitæ atq; Apostolicæ reuerentia, be-
nifica summorum Pontificum, ac pro-
lixa liberalitas, procreare in ipsis ado-
lescentibus pietatem, atq; alere, & à
fraude hæreticorum facillè possunt a-
uertere. Hæc maximè fuit ratio insti-
tuendi Germanici Collegij, initia pri-
mùm, vt diximus, à Cardinali Moro-
no, cum Ignatio deinde, alijsque gra-
uissimis viris communicata, à Iulio
III. Pont. Max. ac vniuerso Cardina-
lium Senatu suscepta, & confirmata.
Atque vt certo res ac stabili funda-
mento niteretur, in victum illorum
& cultum summus Pontifex pecuniam
de suo promissam quotannis benignè
persoluit: eiusque exemplum Cardina-
les omnes, pro sua quisque facultate,
cupidè sunt secuti. Quo ipsi Germa-
ni adolescentes rerum ad vitam ne-
cessariarum molestia liberati, de pie-
tate

rate tantum modò, ac doctrina cogita-
rēt. Data igitur Ignatio cura est, iuue-
nes ex omnibus Germaniæ partibus
ad eā rē euocandi, moderandiq;. Quā
ille Prouinciam, tum rei magnitudi-
ne tum Pontificis Max. permotus im-
perio, libentissimè suscepit. Spectatos
viros Collegio præposuit, optimis
illud legibus temperauit; & vt Germa-
ni idoneos haberent in nostro Colle-
gio Romano præceptores, magna cu-
ra perfecit. Illud nequaquam susce-
pit, vt rationes pecuniarias nostri at-
tingerent, aut ijs, quæ ad sumptus per-
tinent, vel exigendis, vel distribu-
endis implicarentur. Mortuo tamen
Iulio III. in eo bello quod ad Urbem
postea gestum est, cum videret. Igna-
tius propter annonæ caritatem, bel-
licosq; tumultus Collegium Germa-
nicum periclitari: ne præclarum opus
ae necessarium omninò dissolueret-
ur, partem ipsorum iuuenum id vo-
lentiū in varia Societatis Collegia di-
misi, in quibus dum nimbus ille tran-
siret, commodius alerētur: partem Ro-
mæ retinuit, & conquisitis pecunijs
magno suo labore sustentauit, suam-
que obligauit fidem, quam pulchrè
Dominus liberauit, debitis ad num-
mum

mum postea persolutis. Quo ipso tan-
 ta inopia tempore palam dixit Igna-
 tius, quod alias saepe dixerat, diem il-
 lum aliquando futurum, cum Germa-
 nicum Collegium, non modo nullis
 rei familiaris premeretur angustiis,
 sed etiam abundaret rebus necessariis,
 atque afflueret. Et cum Ottho Truf-
 ses, S. R. E. Cardinalis, Episcopus Au-
 gustanus, acerrimus Catholicæ fidei
 propugnator, atque eximius Germa-
 nici Collegij patronus, principio sub-
 uereri videretur difficultates, quæ in
 illo constituendo multæ & magnæ a-
 liæ ex alijs subinde nascebantur, ipsum
 bene animo esse Ignatius iussit, & in
 Deo bene sperare. Addiditque si Pro-
 uinciam Cardinalis recusaret, se illam
 Dei benignitate confisum, magna a-
 nimi alacritate suscepturum, deposi-
 tumque ab alijs onus subiturum. Ne-
 que Ignatium se fellit spes. Deus enim,
 vt impulsor præclarissimi operis atque
 autor fuit, sic adiutor eiusdem, fautor-
 que esse non destitit. Nam Gregori-
 um XII Pont. Max. sapientissimum af-
 flatu suo, instinctuque diuino permo-
 uit, vt collapsum pendè Collegium Ger-
 manicum erigeret, augetet & in do-
 mo certa magnis prouentibus atq; per-
 petuis.

petuis stabiliret, & de nobilissima atque amplissima Germanica natione bene mereretur; & omnes animi nervos contenderet, vt Catholicam Religionem ea in Prouincia vel conseruaret, vel restitueret, quam alij Gregorij sanctissimi Pontifices luce Evangelica illustrassent, amplificassent, & muneribus amplissimis Imperij ornata, lōgè alijs orbis terrarum prouincijs præretulissent.

FRANCISCI XAVIER
obitus.

CAPVT VII.

Eodem anno P. Franciscus Xauier profectus ex India ad illustrandos Euangelij splendore Sinarum populos, in ipso primo aditu illius Prouinciæ decessit è vita. Hic Pater natione Hispanus, in extremis Nauarræ Vasconum finibus, qui Gallos attingunt, nobili loco natus est, liberaliterque à parentibus educatus. Post primæ ætatis incunabula atque doctrinæ, studiorum causa Lutetiâ Parisiorum se contulit, tantumque in eruditione profecit, vt Aristotelicâ Philotophiâ publicè profiteretur. Quo tēpore in Ignati-

um iisdem studijs vacantem incidit: & ad vtiliorem Philosophiam traductus, voluntatem suam cū illo societatemq; coniunxit. In Italiam postea cum reliquis socijs venit: & multis laborib. in mendicitate ac peregrinatione pro hominū institutione, ac salute mira patientia & charitate susceptis, anno 1540 in Lusitania ab Ignatio, vt in Indiam nauigaret, quo supra diximus modo, missus est. Quo in itinere, cū nō procul à patria transiret, eiusque consanguinei, atq; necessarij, minimè deuij essent, vt eos salutandi gratia paululum de via declinaret, adduci non potuit. Ex Lusitania, in qua se illis populis valde probauerat, septimo (vt diximus) Aprilis, anni 1541. in nauim Martini Alfonso Sossæ Prætoris, cum duobus Socijs Paulo Italo, & Francisco Mansilla Lusitano conscendit. Qua in nauigatione & longa & periculosa ita se gessit, vt ægris operam suam, sanis doctrinam impertiret, nostris nauigationis normam relinqueret, omnibus denique admirationi atq; exēplo esset. In Mazanbic (quod Prasiū promōtorium olim nomē habuit) sed mēses classarijs multis, nautisq; egrotātib' operā suā diligenter dedit. Melinde
Sarra-

Sarracenorum oppidum, ac Melindē-
sis Regni caput præteruectus, & Zoco-
toram (quam veteres Dioscuriadam,
appellarūt) sterilem insulam Christia-
norum, & asperam, atque, in eis suæ
virtutis relinquens impressa vestigia,
tandem 6. Maij 1542. Goam appulit: at-
que in pauperum hospitem domum
primum diuertit, in qua egenorum a-
nimis, corporibus que curandis tem-
pus traducebat. Mane hominum ad
se venientium confessiones audiebat,
pomeridianis horis eorum qui in vin-
culis & carcere erāt: tum pueros Chri-
stianis institutionibus imbuebat. Do-
minicis diebus elephantiasi etiam,
fœdoque & tetro morbo laborantes
extra urbem positos inuisebat, & eo-
rum dolorem sua caritate mitigabat.
Quibus rebus vniuersa Goensi ciuita-
te commota, in eum Indiæ tractum,
qui Pescheria vulgo à margaritarum
piscatu, vel Comurini promontorium
appellatur, deinceps contendit. Ibi ma-
gnam hominum vim ab infidelitatis
tenebris ad Christi lucem conuertit, &
lacte integræ doctrinæ nutriuit, & à
quibus in posterum etiam alerentur
præceptores reliquit, constitutis in eo
tractu Ecclesijs supra quadraginta. In

Mafacar deinde profectus, duos Reges,
& ingentem cum eis populi multitu-
dinem, ad Christi fidem perduxit. In
vibe Malaca in primis nobili, dein-
ceps aliquandiu fuit, sui omnino simi-
lis: ex qua in Maluccas insulas delatus,
in ipso Malucco oppido innumeros
penè infantes baptizavit; reliquos ita
docuit, vt feminae, mares, pueri, senes,
diuinæ legis præcepta passim cantita-
rent: & piscator in mari, colonus in a-
gro, Christianæ fidei decantarent ru-
dimenta. Ipse verò, præter occupatio-
nes, quibus interdum assiduis distringe-
batur, ac perpetuis, de nocte tintinna-
bulo populum vicitim excitabat, &
voce monebat, vt animis quæ in Pur-
gatorio expiantur suis opem preci-
bus ferrent. Post hac septem in Am-
boino pagos Christianorum nomine
potius, quam re, circumlustravit, & ad
veræ pietatis formam instituit. Cum au-
tè intellexisset, in insula Mori Maluc-
co proxima, magnam indigenarum
copiam esse, quorum maiores olim
Christi baptismum suscepissent, & mor-
tuis ijs, à quibus fuerant initiati sacris
mysterijs, deserti ab omnibus reman-
sissent, atque ex eo tempore propter
truculentam ipsorum hominum bar-
bari-

bariem, & certum vitæ periculum, ad illos accedere ausum fuisse neminem, eò Franciscus ire constituit: tum vt eorum, tum vt suæ salutis consuleret. Nam que iudicabat, magnam esse illorum spiritalem, atque ad eò extremam necessitatem, cui ipse subuenire atque opitulari deberet, etiam si vita ei esset in ea reponenda. Illud enim meditabatur attentius Domini verbum: Qui amat animam suam, perdet eam; & qui perdidit animam suam propter me, inueniet eam. Quem Evangelij locum legentibus apertum vident, experientibus affirmabat obscurum. Est autem insula illa aspera, horrida, rebus ad vitam necessarijs plane destituta; fremitu, & horribili fragore remugiens; maximis terræmotibus, iisque penè quotidianis contremiscēs. Indigenarum porro non mores hominum; sed monstra quædam ferarū immanium, quibus nimirum nullus ludus iucundior est, quam cædes hominum, & trucidatio. Si alienis nequeunt mortem inferre, non mariti vxoribus parcunt, non parentes filiis, non filij parentibus: eosque ipsos senio iam confectos filij interficiunt, eisque vescuntur, & in eum vsum sibi vicissim.

sim accommodant. Cùm autem plurimi eius amici in apertum ipsum iudicarent se conijcere vitæ discrimen, & propterea precibus illum, & lacrymis retinere conarentur, in eiusque vita multorũ salutem repositam esse dicerent: ille tamẽ, qui summum in Deo præsidium suæ vitæ constitutum arbitrabatur, & sua morte multorum vitæ prodesse optabat, ab instituto cursu reuocari non potuit. Varia antidoti genera, quibus si opus esset, vteretur, amicis eisdem offerentibus (nam etiam venenis homines illi vtuntur) ne quid de excellenti, illa sua in Deum spe amitteret, eadem animi virtute remisit. Eò profectus in insulam peragravit, incolas, vel feras potius belluas inuisit, Christi fide collustravit, doctrina mansuescit, admirabili securitate mentis, & tranquillitate. Sciebat enim se Deo esse curæ, apud quem omnes capilli capitis nostri numerati sunt. Quade causa illam non insulam Mori (vt vulgo) sed insulam Spei appellandam esse dicebat: in qua tam copiosas à Deo, eximiasque consolationes accipit, vt maximos corporis labores non solũ mitigarent, verum etiam exhaurirent: negabatque hominem in ea insula

fula viuere posse diutius, quin conso-
latorijs lacrymis oculos amitteret. Dū
in ijs versatur insulis, Iaponius qui-
dam, Anger nomine, illum vt quære-
ret Malaccam venit. Hic vir prudens
atque honestus, magnis pungebatur
conscientiæ stimulis ex recordatione
peccatorum, quæ admiserat in iuuen-
tute. Rebus multis tentatis ad eam de-
pellendam molestiam, Bonzis (sic e-
nim Sapientes & Sacerdotes suos ap-
pellant) cōsultis, cum nusquam acquie-
sceret, Lusitanorum quorundam mo-
nitu, quibuscum rem communicaue-
rat, vt Franciscum quæreret, in Indi-
am venit. Ea enim erat de Francisco
Lusitanorum existimatio, vt quod ille
non perficeret, à nullo alio mortalium
fieri posse crederēt. Et Anger quidem
ipse etsi Gentilis, & à veri Dei cog-
nitione cultuque alienus, tamen fidem
Lusitanis habuit, & tanto scrupulum
illum & conscientiæ cruciatum depel-
lendi desiderio incensus est, vt illum
neque longæ nauigationis labores ac
pericula, neque alienæ & contrariæ fi-
dei professio, neque ignotissimi homi-
nis perquirendi difficultas à suscepto
consilio retardarent. Quod cum me-
cum ipse attentè considero, magna sa-
nè ve-

nè verecundia afficior. Perpendo enim, quid homo cæcus & infidelis fecit, ut salutem animæ suæ consequeretur: & multorum Christianorum in re omnium maxima, maximam deploro negligentiam. Neque minor me capit admiratio, cogitantem Dei providentiæ ac prædestinationis occulta consilia: qui ad illuminandas splendore fidei gentes illas innumerabiles, & Iaponem uniuersam illustrandam, Iaponio homine iudem cæco administro usus est. Itaque Anger Malaccam appulit, ut à Francisco tanquam à sapientissimo ac cælesti medico, animæ suæ obtineret medicinam. Franciscum ad Malaccas insulas profectum audit: itaque in Iaponem reuertitur. Appropinquantem illum, & patriam spectantem tempestas subito exorta Malaccam refert: ibi Franciscum ex Maluccis redeuntem offendit: fit Christianus in Goensi Collegio, & Paulus appellatur. A quo maxime, & Christiano iam, & in nostram Societatem admissus, & viro peracuto, ac prudenti, & Iaponensium sectarum perito, didicit Franciscus, Iaponenses insulas multis numero esse: eam verò quæ principem tenet locum, sua magnitudine ac celebritate

britate in primis nobilem, & hominū
ipſorum ingenijs, cultu, doctrina, ſe-
ctarum diuerſitate, Sacerdotum fre-
quentia, atque varietate præſtantiſſimam.
Iaponios verè uſque adeo dociles ef-
ſe, & rationi obſequentes, ut facilè
eam Religionem ſequantur, quam
neque à ratione abhorrentem vide-
ant, neque ab eius qui illam proſitetur,
moribus diſcrepantem. Quæ cum ſer-
monibus Luſitanorum, & amicorum
valde congruerent, in Iaponem nau-
igare conſtituit: & Paulo ipſo, duobus-
que etiam Iaponijs eius ſamulis Chri-
ſtianis, ac nonnullis præterea ſocijs
comitatus, eò penetrauit, ſuperatis
magnis & nauigationis periculis, &
Gentilium inſidijs. Inſula magna par-
te peragrata, Meaco uibe maxima at-
que ampliffima adita, hominibus plu-
minus 1500. Cangaximæ, Bungi, A-
mangutij conuerſis ad Chriſti fidem,
ſocijs ad nouellas plantas excolendas,
regendaſque Eccleſias ab ſe iam con-
ſtitutas relictis, in Indiam reuertitur,
inde noua auxilia in Iaponem noſtris
mittit. Ipſe verò, quod intellexiſſet Ia-
ponios omnem diſciplinā, ac Religio-
nē à Sinis (quorū eſt latiffima prouin-
cia) quondā eſſe mutuatos & inſtituta
vivendi

viuendi accepisse: tum vt ipsis Sinis Euangelium afferret, tum vt illa quasi arce expugnata, victisque ipsis ducibus atque errorum magistris, facilius Iaponij sub Christi iugum mitterentur, in ipsam Sinam proficiscitur, nullo ex nostris socio duobus tantum pueris Sinis comitantibus. Cum in Insulam Sangiam, Sinæ proximam peruenisset, & aditus in Sinam sibi haud quaquam pateret, per Sinarum leges (quibus cauetur nequis peregrinus eò ingrediat: neque quis Sina aduenam inferat, aut admittat: qui secus fecerit, vel neci deditur, vel seruituti addicitur) ipse tamen piper quod ex eleemosyna acceperat, & aureis coronatis trecentis aestimabatur, Sinæ cuidam se daturum est pollicitus, si ille in oppidum Canthonem, quod Sinarum primum occurrit, de nocte ipsum quam occultissimè inferret, atque in aliqua urbis platea collocaret. Atque illum hæc parantem, remunerari Dominus voluit, voluntatem eius metiens, rem integram alijs ex Societate, qui postea eò sunt ingressi, seruans. Nam pridie Kalendar. Decembris in naui cum adhuc esset, morbo oppressus, intra cubiculum obseratum, cibi omnis expertus, totum

rum diem se cōtinuit, suspirijs crebro ductis identidem repetēs: Fili David, miserere mei, tam clara voce, vt à nauis etiam, vectoribusque exaudiretur. Postridie, breui se ex hac vita migraturum significans, in præclaram rupem, & asperâ se deportari iussit: vbi ad mediam noctem sequentis diei familiariter cum Deo loquens, ac suauissimè, de huius mortalitatis ergastulo feliciter euolauit ad Dominū 2. Decemb. 1552. Et hæc quidē de eius obitu sic ad Ignatium ex India tunc scripta sunt. Ij tamen qui morienti adfuerunt, & vitam functum humarunt, Franciscum ad 12. Kalend. Decemb. in morbum incidisse, postea narrauerūt, & in insulæ portusque Sangian humili quadam atque straminea casa sanctissimam (vt diximus) animam efflasse 2. Decemb. Neque mirum in tanta terrarum ac nationum diuersitate, initio quædam minus fuisse comperta.

Fuit vir admirabilis, neq; Christianis tantum, sed ipsis etiam gentibus venerabilis. Virgo prorsus, & impollutus: humilitatis studiosissimus, quam cum omnibus in rebus retineret, mirificè tamen occultabat: victus, cultusque tenuissimi: amictu utebatur vili, victum.

victum ostiatim mendicabat. Si quid
 ipsi ab amicis mitteretur, in egeno-
 rum usus conferebat quam poterat
 occultissimè. Semel in die capiebat
 cibum, carnibus raro vesceretur, vi-
 num vix bibebat, nisi fortè apud ami-
 cos inuitatus: tunc enim appositis e-
 pulis, nullo delectu utebatur. Insigni
 erga proximos caritate, quibus ut sub-
 ueniret, ac praesto esset, nullis parebat
 laboribus, In facinorosis hominibus
 ad meliorem frugem reuocandis,
 dexteritate singulari. Si quem aut fla-
 gitioso amore irretitum esse intelli-
 geret, aut perditum, artificio quodam
 mirifico, in eius se insinrabat fami-
 liaritatem: deinde consuetudine iam
 implicato, ultro se etiam ad prandium
 offerebat: cum intimus esset, concu-
 binas illi detrahebat, & pellices. Quod
 si plures haberet, & vna simul omnes
 non posset, ita tractabat hominem, ut
 gradatim, sensimq; omnes abijceret:
 acciditq; aliquando, ut octo cuidam
 concubinas ademerit, admirabilis pru-
 dentia, ac sermonis iucunditate. In ad-
 uersis infractus omninò, ac robustus:
 in diuina prouidentia semper defixus,
 cuius fiducia, & alieno tempore nauig-
 abat, & vitam suam magnis obijcie-
 bat

bat periculis à quib. sæpenumerò ere-
ptus est. Ter naufragium fecit, duos a-
liquando, ut èive dies iactatus vndis, in
tabula seruatus est: diu postea in syluis
abditus, manus se insequentium Bar-
barorum, & crudelitatem vitauit: aliàs
arbores tectus, in eaq; pernoctās, mor-
tem à Gentilibus sibi paratam, euasit.
In summis sæpe molestijs Deum pre-
cabatur, vt dura semper duris succede-
rent, neq; sibi labores vnquā minue-
ret, sed potius augetet. Orationis spiri-
tu excellens, in qua totas frequenter
ponebat noctes, easq; coram sanctissi-
mo Domini nostri Iesu Christi corpo-
re, cum poterat, vel corā imagine Cru-
cifixi insomnes traducebat. Si naturæ
imbecillitate opprimeretur, sæpe vel
saxum capiti, vel ceruical durum sub-
jiciebat, atque ita humi cubans, leuem
capiebat somnum, & breuem, quem
frequenter tamen interrumperebat ge-
mitu. Consolationibus diuinis mirifi-
cè abundabat. Solum cum se putabat
esse, manu pectori admota, sublatis in
cælū oculis ad Deū sæpe clamabat, Sa-
tis est Domine, satis est. In Lapone ve-
rò, suis pedibus iter faciēs, ita accipie-
batur interdū, vt vepribus se indueret,
in lapides offenderet, pedes laceraret,
sine

sine dolore, sine sensu: tanta erat diuini æstus magnitudo. Orantem illum Diabolus grauiter aliquando verberauit: sed non idcirco orationem intermisit. Obedientiæ studiosissimus fuit: cui virtuti negabat vllam terrarum longitudinem obstare, vllam maris immensitatem. Erga Episcopos, & sacra aliqua dignitate ornatos homines reuerentissimus: eosque colendos omni officij atque obsequij genere docebat. Addam illud, Qui Christi fidem in ipsa insula Iapone primus suscepit, Iaponius quidam fuit ex Oppido Cāgaxima, qui non solum in Baptismo nomen Christo dedit, sed in nostra etiam Societate, cuius se votis deuinxit: & nouo miraculo, homo Iaponius, Christianus, ac Religiosus, à Frācisco Xauier missus ad Ignatium, Romam venit, anno 1554. eo videlicet consilio, vt Romanæ Ecclesię perspecta maiestate, & cognitis Christianorum institutis, in patriam reuerteretur, & suis ciuibus à se visa renunciaret. Cum Bernardo ergo (sic enim vocabatur) magna mihi Romæ consuetudo fuit: cuius ego exemplis ad virtutem inflammabar, quippe qui primitiuos illos Christianos, vita sua mihi repræsenteret.

Narra.

Narrabat is mihi de Francisco tria. Primum, septem se menses cum illo vna in eodem cubiculo fuisse, & in leui, perexiguoque somno quem Franciscus capiebat gemitus sæpe illius, & voces, Iesu nomen subinde vlturpantis, audiuisse: atque de ipso Francisco nonnunquam quæsiuisse, quid suspiraret tam crebrò, quid gerneret? illumque sibi respondisse, nihil se scire, nihil omninò sentire. Alterū, in magna disceptatione cum Bonzis, & graui altercatione, multis quæstionibus, ijsque diuersissimis à multis ipsi Francisco propositis, frequentissimè (cū ipse quoque Bernardus adesset) ita illum omnibus vna responsione satisfacisse, vt omnibus omnes dubitationes scrupulosque eximeret: idque multo etiam euidentius atque illustrius, quàm si singulatim cuique respondisset. Tertium, permultos varijs morbis oppressos, suis oculis se vidisse, qui ad Franciscum deportati, confestim ab illo vel Crucis signo, vel aquæ sacræ, aspersione sanabantur. Quapropter Iaponijs illum, quasi aliquem de cælo lapsum, ac supra hominem aiabat visum. Neque mirū:
multis

multis enim claruit miraculis & in vi-
 ta, & post mortem, quibus in hodie-
 rum vsque illustratur. Morbos omnis
 generis ab humanis corporibus depu-
 lit: energumenos liberauit, illumina-
 uit cæcos, mortuos denique vitæ resti-
 tuit. Prophetiæ dono maximè excellit
 it: multa occulta patefecit, plurima
 longè posita vidit, ea que populis ac-
 cidisse nuntiauit, quæ, repetitis atque
 enumeratis diebus, compertum est
 in eum ipsum diem incidisse, quo fue-
 rant ab ipso procul posito, diuinitus
 cognita, atque alijs declarata. Eius
 mortui corpus integrum, ac solidum,
 domesticis, sacrisque vestibis, quibus
 utebatur, obuolutū, à Lusitanis merca-
 toribus qui morienti adfuerant, calce
 contactum, & humi conditum est, ut
 exesa vi calcis ossa, in Indiam deporta-
 rent. Sic enim ille piorū suffragia spe-
 ctans, & piè de resurrectione cogitās
 fieri iusserat. Post tres menses sarco-
 phago effosso, vestes integre omnino
 reperiuntur: corpus solidum profus,
 atque incorruptum, naturali colore,
 ac viuido, humida carne, ac succosa:
 nihil tetri odoris, aut fœdi. Re mira-
 culo permoti mercatores, corpus, ut ce-
 rat, in nauim imponunt: Malaccā, ma-
 gnis

gnis periculis liberati, inusitata celeritate perueniunt: ibi duodecim alios item mensis asservatur, eadem prorsus integritate. Goam deinde perlatum, omnium ordinum, & totius ciuitatis concursu in nostri Collegij templo collocatur, & conditur. Magnaq; est vniuersi populi erga illum veneratio, magna de sanctitate eius opinio. Miracula illius, & in vita, & post mortem edita enumerare, nimis longum esset, & ab nostro instituto alienum. Neque enim huic narrationi propositum est, ut quæ in India per Franciscum gesta sunt, ea omnia persequar: sunt enim multa magna, testata, & quæ iusto volumine explicari, non perangustè coarctari debent. Typis excusus prodijt libellus de eius vita, & de rebus Iaponensibus, sed breuis, & qui magis commentarius sit, quam plena historia, quæ ampla sanè erit, si totam Francisci vitã complectatur, & ea quæ multis & grauissimis testib. comprobata, & in publicas tabulas, iussu Ioannis III. Lusitanicæ Regis relata sunt, diligenter persequatur. Quædam tamen breuiter fuerunt, nostro more perstringenda.

CORSIKA

CAPVT VIII.

MVtinæ Collegium per idem
tempus inchoatum est: Perusina
item, Rectore Euerardo
Mercuriano, viro graui ac prudenti,
qui anno Domini 1548. & Philosophicis & Theologicis disciplinis eruditus, & politicioribus literis excultus, & in tractandis iam tum hominum animis laudabiliter versatus, Lutetiae Parisiorum Societatem nostram ingressus est. In Perusina autem ciuitate Iacobus Laines fuerat paulò antè cōcionatus, qui Republica Genuensi postulante, Genuam deinceps profectus est, vehementerque ciuitatem illam commouit, & omni genere doctrinae atque virtutis, ad pietatis studium excitauit. Quae causa fuit, vt eadem Resp. à summo Pontifice magnis precibus peteret, vt ex nostris aliquot in Corsicam mitteret, qui populos illos incultos ac rudēs, multisque propterea vitijs contaminatos obirent, ac docerent. Missi sunt duo cū magna summi Pontificis potestate, qua ad multorum salutem vsi sunt,

fant, ea abſtinentia, atque integritate
 vitæ, vt homines cum multum verbo,
 plus tamen exemplo mouerent. Mul-
 tum illi in peragrandâ Infula labora-
 runt, in controuerſijs componendis,
 vitijs tollendis (quæ innumera in con-
 iugium illorum, ac nuptias irrepre-
 rant) reficiendis ædibus ſacris, atque
 ornandis: cõmonendis Sacerdotibus,
 & ad tuendum Sacerdotale munus
 cohortandis: audiendis peccatorum
 confeſſionibus: in concionibus de-
 nique, & omni pietatis officio, mul-
 tum ſtudij operæque poſuerunt. Sed
 hunc illorum curſum Diæbolus impe-
 dire conatus eſt. Nam anno proximo
 1553. Religioſi quidam, & Sacerdo-
 tes (quibus fortè ſeuerior diſciplina
 odioſa erat) multa contra illos tum
 falſa, tum acerba Romam pertulerunt,
 ac diſſiparunt, & iniquis criminatio-
 nibus Cardinaliũ ac Principum aures
 compleuerunt. Quibus vt occurreret I-
 gnatius, Sebaſtianum Romeũ in Cor-
 ſicam miſit, à quo breui multa præcla-
 ra teſtimonia, atq; grauiffima ſunt al-
 lata: quæ Gubernator Corſicæ reliqui-
 que magiſtratus, ac ciuitates, veritati,
 innocentięq; noſtrorum libentiſſimè
 tribuerunt: eaque Romanam ad Ponti-
 ficem.

ficem Max. viros que clarissimos scripserunt, quæ propter summam laudem, audire nostri non possent sine verecundia.

IN EXERCITIA SPIRITUALIA INQUIRITUR. In Hispania distribuantur Prouincie.

CAPVT IX.

IN Hispania eodem anno 1553. & probatur Societas, & augebatur. Nam exercitiorum spiritualium ratio (quorum vsus florebat in Hispania, & vberimos Christi Ecclesie fructus adferebat) eodem tempore grauiter agitata est: & à bonis illis quidem viris, sed rerum nostrarum rudibus, multa contra libellum illum scripta ac notata sunt, & ad fidei Inquisitores delata. Sed veritas tandem omnes tenebras dispulit, & cum suis se viribus defendit, tum verò sacrosanctæ Sedis autoritate, aduersariorum impetus facile propulsauit, ac fregit. Itaque suum cursum Societas tenuit. Namque Eborense Collegium ab Henrico Cardinali Emanuelis Lusitanie Regis filio, & Ioannis Regis sanguine, & pietate germano fratre, propter eximiam eius

eius religionem, & in Societatem benevolentiam, eodem tempore est inchoatum: & ita deinceps amplificatū, & noua Academia, & certis redditibus ornatum ac perfectum, vt permagno auditorum numero, ac frequentia disciplinæ in eo omnes tradantur. In Conimbricensi verò, ad Nouitios probè instituendos, & ad normam Societatis erudiendos, domus Probationis est instituta. Vlyssipone etiam, & Professorum domus instituta, & collegium superiore anno informatū, nouis lectionibus locupletatum est. Abulense: præterea Collegium eodem anno 1553. initium habuit. Ijs adde Cordubense: cui quidem P. Antonij à Corduba introitus in Societatem principium dedit. Is enim Laurentij Figueroæ Comitis Feriæ & Plicghi Marchionis filius, postquam nostrum institutum complexus est, nihil habuit antiquius, quàm res nostras, quibus ignotæ erant, notas efficere: & per suos copijs, & clientelis facilè principes Cordubæ Societatem collocare. Ad eam rem, cum Magistratu transigendum, Franciscus Villanoua cum socio, Cordubam profectus est. Qua in vire erat opibus, atque autoritate præstans D.

Ioannes à Corduba, Cordubensis Ecclesiae Decanus, & in nostros tunc quidem non optimè affectus. Hic ubi nostros Cordubam venisse audit, indagandi, explorandique cupiditate perquisitos, domum ad se inuitat, cogit, hospitio excipit: curiosè atq; assidue, furtim etiam obseruat, excutit diligenter: admiratione vitæ nostrorum se ipse colligit: consuetudine illorum, ac sermonibus capitur: veritate comperita amare eos incipit, quos odisse antea videbatur. Intra paucos dies, aedes in quibus ipse habitabat, amplas in primis & magnificas nostris donat: multam præterea vestem pretiosam, vasa aurea, atque argentea ad Dei cultum non pauca: annuos fructus ad victum cultumque constituit: tam studiosè & ardentè, vt se neque dormire, neque vigilare posse diceret, neque aliud, quàm de Collegio nostro cogitare. Itaque quod dixi, breui effecit, magnamque apud omnes ea voluntatis erga nos, & vitæ ipsius mutatio admirationem habuit. Neque enim ille, quo esset antea in nos animo tulerat obscure: neque ignorari poterat quod faciebat, propter hominis dignitatem.

Atque

Atque ad hæc quidem conficienda, non parum contulit Magister Hieronymus Natalis, quem Ignatius hoc ipso anno Commissarium generalem in Hispaniam misit, vt nostris constitutiones à se perscriptas promulgaret: ordinem Collegiorum atque disciplinam inspiceret: eaque quo gubernarentur commòdius, in plures quàm antea, Prouincias distribueret. quod & fecit; & Castellæ Antonium Arazoz, Bèthicæ Michaëlem Torrensem, Aragoniæ Franciscum Stradam. Lusitaniæ Iacobum Mironem (vt fuerat iussus) Prouinciales constituit. Omnibus verò præfecit, & Commissarium generalem in vniuersa Hispania instituit. P. Franciscum Borgiam, cuius erat apud omnes magna in primis auctoritas.

VARIA COLLEGIA.

CAPVT X.

HVnc in modum, res in Hispaniâ compositæ, mirificum progressum habuerunt. Nam Cordubensis Collegij exemplo fructuque inuitati Hispalenses multi ciues, nostros expetiuerunt. Itaque in sequenti anno 1554. Hispalense Collegium P. Frã-
I 3
cisci

cisci Borgiae eam in urbem aduentu & concionibus est informatum.

Granatense præterea institutum est, ad quod stabiliendum multum iuuit Petrus Guerrerius, eius urbis Archiepiscopus qui in Concilio Tridentino, ex Iacobi Lainis, & Alfonsi Salmeronis sermonibus, nostrum institutum probauerat, & Patrum illorum vita atque eruditione commotus, nostris omninò fauebat: instituti verò ià Collegij amplificator idem semper dū vixit, ac denique fundator fuit, Placentinus etiam Episcopus D. Gutterius Carauaius, Tridenti eorundem Patrum consuetudine, in reliquam Societatem bene animatus redijt in Hispaniã, & Placentiæ Collegium à fundamentis præclare magnificeque construxit, & annuis prouentibus confirmauit.

In hac serie atque ordine pono Cõchense Collegium, quòd hoc item anno, Francisci Villanouæ consilio, Petrus de Puteo Cõchensis Canonicus, ad valetudinem nostrorum qui Compluti commorabantur, æstiuis calidibus tuendam, tunc quidem inchoauit: postea verò auxit, ac perfecit Petrus Marchiua; Conchensis & ipse
Cano-

Canonicus, Ignatij dum viueret, postea veto vniuersæ etiam Societatis amicissimus. Propter eorum verò multitudinem, qui eo tempore nomina Societati dabant in Hispania, vt ad nostrum institutum aptius formarentur, Bartholomæo Bustamantio moderatore, Nouitiorum domus Simancæ est constituta.

In alia porrò Genuense Collegium P. Iacobi Lainis opera collocatum est: in quod cum aliorum ciuium, tum verò maximè Pauli Dorie, insignis extant liberalitatis officia, & beneuolentiæ.

Lauretanum verò, Rodulphi Pij Carpenfis Cardinalis, & Lauretanæ domus protectoris consilio conditum est. Qui quidem ad conseruandum cultum sacratissimi loci, & fouendam peregrinorum eò confluentium pietatem, ratis suis laboribus aliquid nostris posse conferre, impetratos ab Ignatio aliquot primùm Lauretani misit: quorum fructus, vbi nihilo spe minor fuit, postea Collegium nostris Pontifex Max. Apostolica autoritate confirmauit.

Sed etiam in Sicilia per idem tempus Societas creuit. Nā & Syracusani

Collegij posita sunt fundamenta à Suero Vega Ioannis Vegæ Proregis filio, eius vr̄bis Gubernatore: & in oppido Montis Regij sumptibus Alexandri Farnesij Cardinalis, eius vr̄bis Archiepiscopi, coemptis domibus, nouoque templo ædificato, domicilium nostris constitutum. Et Sicilia ipsa, creato Hieronymo Domeneco Prouinciali, in Prouinciæ formam redacta.

SORBONENSIS COLLEGIUM IN
Societatem decretum.

CAPVT XI.

HÆC in Italia, Hispaniaque. In Gallia verò eodem anno 1554. Societas nostra certas sedes habere cœpit. Nam quamuis ab ipso primo ei⁹ exordio, aliqui ex nostris semper fuerint, qui in Academia Lutetiana operam studijs literarum darent: priuatim tamen illi, & nullo certo loco, nullo suo collegio ea in vr̄be commorabantur. Donec D. Gulielmus à Prato Claramontanus Episcopus, qui nostrum Tridenti institutum cognorat, & Patribus Iacobo Laine, Alfonso Salmerone, Claudio Iaio familiariter vsus fuerat, Collegia nobis duo ædificare

dificare cōstituit: alterum in sua Diocesi Bigliomi, Lutetiæ alterum, quod & fecit. Ad quæ Collegia, & res nostras in Gallia gubernandas, magistrum Paschasium Broetum Prouincialem Præpositum Ignatius fecit. Sed nostris à Rege p̄tentibus, Societatem vt admitteret, eiusque filios Regni iure donaret: res ad Parisiensem Senatū reiecta est. Senatus (quod ea res ad religionem spectaret) Facultati Theologicæ mandat, institutum nostrum vt examinet, Pontificia diplomata diligenter inspiciat: denique quid videatur, ad ipsum referat. Erat id temporis inter Doctores Theologos, quidam autoritate princeps, nostris offensus, quod adolescentem quendam sanguine sibi coniunctum, ipso repugnante, in Societatem recepissent. Erant alij religiosi Doctores, qui suis rationibus ducti, minus nostræ causæ fauebant: nonnulli qui de re tota nihil laborabant: multi, qui popularibus opinionibus, ac peruulgatis cōtra Societatem rumoribus occupati, acriter nostræ Religionis, propter religionem ipsam aduersabantur. Ij ergo iudices conueniunt: consultant inter se. Decretum illud demū scribunt,

quo Theologiæ Facultas quid de Societatis instituto sentiat, apertè declarat: ei decreto omninò persimile, quod eadem Theologiæ Facultas, in Religionē B. Dominici, ipso eius principio traditur scripsisse. Est enim seuerum, & graue, ac peracerbum, & quod à legentibus, eiusque sententias cum re ipsa conferentibus, omnino incognita, atque inexplorata veritate, factum esse iudicetur.

Quo decreto factò, magnis fluctibus Lutetiæ, & turbulentis iactatibus nostri. Nam recenti negotio, à scholasticis in gymnasijs, à monachis in concionibus, à populo in circulis concidebantur: à Senatu in curia, ab ipso denique Episcopo, magnas in templis molestias perferebant. Quo Romam allato, optimi quique atque doctissimi Societatis Patres, in ea erant sententia, vt decreto respondendum dicerent, ne qui fortè veritatis ignari, insignis Facultatis autoritate, & grauissimo de nobis præiudicio cōmoti, à veritate alienas opiniones acciperēt. Neque verò esse timendum, ne Facultas, veritatis hanc defensionem & iustam, & necessariam, non optimā in partem acciperet. Nā quæ eius est modestia,

deftia, ac veritatis amor, si rem, uti est,
 cognitam haberet, antiquaret certè
 suum illud ipsa decretum, atque indu-
 ceret: quod non odio, sed veri igno-
 ratione fecisset. Verùm Patribus ita
 sentientibus, æquissimo animo Igna-
 tius, & vultu, ut solebat hilari, Pacem,
 inquit, meam do vobis: Pacem, ait
 Dominus, relinquo vobis. Neque scri-
 bendum est, inquit, quicquam, neque
 faciendum, ex quo vel odium, vel acer-
 bitatis aliquid nascatur. Neque verò
 vos Theologiæ Facultatis conturbet
 autoritas, quæ quanquam magna est,
 illa tamen nihil valebit contra verita-
 tem: quæ premitur quidem sæpe, sed
 nunquam opprimitur. Aliud minusquè
 periculosum, si opus sit (quod equidè
 non spero (huic vulnere medicamen-
 tum adhibebimus. Ergo nostris man-
 dat, ut ab omnibus Principibus, Episco-
 pis, Magistratibus, Rebuspublicis, A-
 cademijs, Ciuitatibus, apud quas ver-
 sabantur, vitæ suæ testimonium pe-
 tant: testimonia perscripta, & obsig-
 nata ad se mitti curent, ut ea si opus
 sit Parisiensi decreto obijciat, & pau-
 corum hominum sententijs, iudicium
 orbis terrarum & approbationem op-
 ponat. Fit quod Ignatius impetrauit:

Ioan. 14.

ex omnibus ferè Prouincijs, in quibus
nostra Societas est, omnium penè Ma-
gistratum literæ breui ad ipsum per-
feruntur, omnes sui iudicij, firmum,
graue, præclarum nostris testimoni-
um dant: his testimonijs Ignatius tamè
non vititur, quòd videret decretum i-
psum concidisse sua sponte, atque ita
cuanuisse: intra paucos dies, vt eius vix
nomen extaret. Falsitas enim cadit i-
psa per se. Porro in Hispania, quod Sor-
bonense decretum contra sacrosanctā
Sedis Apostolicæ esset autoritatem, à
qua Religio nostra probata & confir-
mata est: fidei Quæsitores illud tan-
quam falsum, & quod pias aures offen-
deret, suo decreto legi prohibuerunt.
Atque illud etiam consecutum est, vt
cum ante decretum Societas nostra
nullum Collegium haberet in Gallia,
post decretum, intra annum, duo ha-
buerit.

*PETRVS CORREA, ET IOAN-
nes Sosa à Barbaris trucidantur.*

CAPVT XII.

Quo tempore Societas ijs modis
exercebatur in Gallia, eodè, pro
Christo sanguinem in Brasilia
fundeat. Nā Petrus Correa, & Ioānes
Sosa

Sosa Lusitani, Societatis filij, ad Euan-
gelium Ibiragiaris populis prædican-
dum profecti, è Carigis feris homini-
bus, ac barbaris, sagittis transfixi, & ge-
nibus flexis orantes, interfecti sunt. Er-
rat Petrus vir nobilis, & fortis, qui in
Brasilia, antequam Societatem esset
ingressus, Christiani nominis amplifi-
candi studio quodam incitatus, vt à
Christianis vim barbarorum auerte-
ret, barbaris ipsis quæ poterat damna
inferebat. Societati deinde nostræ, in
Brasilia omnium se primus adiunxit:
& vt præteritæ vitæ culpas redimeret,
& illatum illis populis damnum, quo-
ad posset refarciret, vitam suam Brasi-
liorum saluti, laboresque dicauit. Ita-
que annos quinque quos postea vixit,
eximia humilitate, obedientia, perfe-
ctionisque desiderio, prudenter in i-
psorum utilitate, strenueque consum-
psit: multumque & vitæ exemplo,
& Brasiliæ linguæ cognitione, &
rerum vsu profecit: quoad exeun-
te anno 1554. quo supra diximus
modo, necatus est. Alter Ioannes Sosa
& ipse inter primos, qui nostrorum ea
in Prouincia institutū secuti sunt, sim-
plex, & rectus, excellentique pœniten-
tiæ, humilitatis, & charitatis virtute

præditus, à foco, & culina, in qua fratribus ministrabat, ad tam gloriosum exitum assumptus est. Res autem nostræ ita sunt apud populos illos amplificatæ, vt in pagis oppidisque Saluatoris, Sancti Vincentij, Paratiningæ, Portus securi, Spiritus sancti, Illeos, Pernâbuci, & alijs nonnullis domicilia habemus: ad quæ constituenda, & nostros moderandos, Emanuelem Nobregam Ignatius præpositum Prouincialem creauit.

IOANNES NUGNES AETHIOPIÆ Patriarcha creatur, & in Indiam mittitur.

CAPVT XIII.

Flebant hæc in Brasilia, cum Ioannes Nugnes Patriarcha Aethiopiæ designatur. Eius rei ratio fuit huiusmodi: Sunt Aethiopes inter Christianos veteres in primis, qui partim à Beato Matthæo Apostolo, partim ab Eunucho Candacis Reginae Aethiopum, à Philippo baptizato, Christi fidem acceperunt. Sed Moyfis legem vel primi illi retinuerunt, vel abiectam repetiuerunt eorum posterij: & Christianæ fidei sinceritatem, Iudaicis ceremonijs inquinarunt. Nã & baptizantur,
& cir-

act. 8.

& circumciduntur, & Iudaismum cum Christiana religione ita confundunt, ut cum utriusque esse velint, neque Christiani, neque Iudæi planè sint. Et à Patriarcha Alexandrino, varijs Neotericorum Græcorum erroribus infecto, credendi regulam petunt. Propter longinquitatem porrò terrarum, & interfusas Barbarorum nationes, iam pridem nullo commercio cum nostris hominibus, aut communicatione iungebantur; donec Lusitani navigatione in Aethiopiam delati, ad Regem (Præste Iannem vocant) peruenerunt, eumque consuetudine, & præclaris rebus gestis ita demeruerunt, ut aditum in Aethiopiam suis aperirent, & commercij locum darent. Quibus rebus permotus David Aethiopiæ Rex, Emanuelis Lusitaniæ Regis (qui clarissimis victorijs Christianam Religionem ad Orientem magnopere amplificauit), amicitiam appetit: ad Clementem VII. Pont. Max. per Lusitanos homines scribit, agnoscere se Romanū Episcopū, vniuersalis Ecclesiæ pastorem. Optare idcirco atque omnibus precibus ab ipso petere, ut, qui omnium magister est, eos in Aethiopiam doctores mittat, à quibus ipsi ad rectam

rectam sinceræ fidei normā instituan-
 tur. Regem ipsum Lusitaniæ rogat, vt
 suam autoritatem apud Pontificem in-
 terponat. Acta res est à Lusitano Rege
 diligenter sanè, sed perturbatione tem-
 porum impedita, & ad Iulium III.
 vsque protracta. Qui rei magnitudine
 adductus, & Ioannis tertij Lusitaniæ
 Regis, qui patri Emanueli non ma-
 gis in regno, quàm in amplificandâ
 Religionis studio iam successerat, pre-
 cibus, Ioannem Nugnem Lusitanum
 (eum quem superioribus annis in
 Mauritania Christianis captiuus redi-
 mendis operam nauasse diximus) Ae-
 thiopiæ Patriarcham cum summa po-
 testate constituit. Andream Oui-
 dum Castellanum, Melchiorumque
 Carnerium Lusitanum, Episcopos cre-
 at, & Patriarchæ adiutores, & succes-
 sores adiungit. Quos honores Socie-
 tas postquam humiliter modesteque
 repudiavit, accipere demum coacta
 est: & quidem magna ipsius Societatis
 commendatione, quod amplissimis
 honoribus repudiatis, eos tamen dice-
 ret Pontifex Societatem accipere, qui
 præter labores pro Christo, capitisque
 pericula, nihil haberent splendoris
 aut fructus, quo alicere ad se homines
 pos-

Lib. 3.
 c. 18.

possent, Patriachæ, & focijs Episcopis, nouē alios comites Ignatius addidit, Italos, Flandros, Lusitanos, Castellanos. Quos omnes Ioannes idem optimus Rex per benignè complexus, cum alijs muneribus, tum vestibus sacris, ijsque omnibus, quæ ad pontificium cultum, & cæremonias pertinent, regio sumptu donatos, cum magna classe in Indiam misit, vt inde ad Claudium Regem, Dauidis iam mortui successorem in Aethiopiam trajicerent.

*CAESAR AVGVSTAE SEDITIO-
ne ab aduersarijs concitata, nostri vrbe
cedunt: mox honorificè reuo-
cantur.*

CAPVT XIII.

SVb idem tempus, Cæsaraugustæ grauis in nostros tempestas cōcitur. Eam, quòd omnium, quibus ad hunc diem Societas defuncta est, maximā iudico, exitu verò etiam latissimam, paulò latius explicabo. In vrbe enim Hispaniæ nobilissima, atque amplissima, cognita iam multis, & probata Societate, per viros professione religiosi gestata res est, Cæsaraugustæ igitur
ædes

ædes amici quidam suo & ciuitatis eti-
am ære nostris emerunt, ad Collegi-
um Societati constituendum. Magnus
eò concursus fieri cœpit ciuium, qui
ex cōsuetudine nostrorum egregium
fructum percipere videbantur. Permo-
lestum hoc accidit Monachis Augu-
stinianis (qui per id tempus laxius viue-
bant, nunc verò obseruātiores sui in-
stituti sunt) tametsi eorum cœnobium
à domo illa nostra longius abesset. Cu-
rio item D. Magdalena grauer admo-
dum tulit, nostros suæ parœciæ esse vi-
cin os. Archiepiscopus autem Cæsar-
augustanus vir professione religionis
genere, autoritate clarissimus, minus
nobis propitius existimabatur: cuius
potestate, quam habebat amplissimā,
suo ad omnia arbitrari eius Vicarius
utebatur. Qui quidem propter Curio-
nem (quem diximus) D. Magdalena,
quocum non solum amicitia, sed san-
guine etiam esse cōiunctus vulgo cre-
debatur, à nobis erat alienior. Ergo
Augustiniani illi Patres, nostros illa in
ciuitate esse grauer dolent. Vicarius
doloris socius adiungitur. Aliquorū
Ordinum viri religiosi sollicitati cum
illis sese coniungunt: denique commu-
ni consilio contra nostros conspirant.

Causa

Causa honesta quæritur : optima visa est facelli institutio, quæ in parte quadam ædium parabatur à nostris, ut eo videlicet vterentur, tantisper dum novum illis templum Deus ædificaret. Hoc facellum aduersarij institui posse negant, quod intra certos fines (canas vocant) illud contineri dicerent, & ipsorum priuilegijs à Sede Apostolica impetratis nostros excludi. Re diligenter inuestigata, comperum est facello nihil obstare. Nam & nostra priuilegia posterius impetrata illorum priuilegijs derogabant: & reuera longius domus nostra distabat, quam ut limitibus illis ac finibus comprehenderetur. Itaque ratione vbi nequeunt, de possessione nostros vi & potestate deturbare contendunt. Nostri Archiepiscopus aduenit, oratorium aperiendi facultatem petunt, priuilegia Apostolica, quibus id fieri liceat, ostendunt, facellum ornant atque instruunt, Proregem ac primam nobilitatem inuitant. Paratis omnibus, in ipso sacrosanctum mysterium peragendi articulo, Augustinianus quidam monachus Augustinianorum Conseruator, quod contra priuilegium suorum esset, ne in facello sacrum faciant nostris interdicit. Viris pijs,

pijs, Deum timentibus, prudentibus, literatis ea de re consultis visum est, & prohibitionem eiusmodi esse inanem ac nullam, & multis alijs de causis haud pertimescendam. Cum ergo nostri in incepto perseverarent, Archiepiscopi Vicarius edictum proponi, & nostris valuis affigi iubet, quo omnibus Curionibus ac illius civitatis Vicarijs mandat, ne suos nostro in sacello Missam, aut diuina officia audire permittant, excommunicationis poenam in rebelles atque inobediētes ferant. In summa, eò demum progressa res est, vt nostris diras omnes atque execrationes publicè imprecarentur: in numero impiorum ac sceleratorū eos haberent: ab ijs omnes decederēt: aditum eorum, sermonemq; defugerent. Nam & sacrificijs populo interdictum est, si quis aditu nostris aut congressione iungeretur: & homines nobilissimi atque amplissimi, quòd Vicarij decreto nō stetissent, eiectione de templis, atque exturbati sunt. Quibus quidem in templis omnibus fere concionatores nostrorum nomen dilacerarūt: Archiepiscopus sua potestate dānavit: omnes omniū Ordinū conventus, Sacerdotum item cœtus, publicè

ana-

anathematizarunt: eo ritu, atque ijs
ceremonijs, quæ in huiusmodi rebus
adhiberi solent grauissimæ. Interdictū
etiam publicatū est, quod tam diu vim
obtineret, quamdiu nostri in illa essēt
ciuitate. Quibus rebus fiebat, vt vulgus
nostros quasi piacula quædam diffu-
geret, atque exterminatos ex sua ciui-
tate cuperet, quos tot diris execratio-
nibus videbat notatos. Prefertim cum
aduersarij inuidiæ flammam ventila-
rent, & rudib. atque imperitis religio-
nem obijcerent, si quis fortè sermone
nostros, & communi salutatione non
indignos existimaret adhuc. Denique
detestationem nostrorum proscribūt,
publicè in cippis, ac vrbis triuijs pro-
ponunt: expingunt nostros ea specie,
atque habitu, agnosci vt facilè possent.
Error quo omnis absit, ipsorū nomi-
na adscribunt. Cacodæmones horribi-
li forma ipsos raptantes adpingunt:
flamas subiiciunt: probrosas appella-
tiones addunt: plura etiam affingunt,
quam fieri solent in perditissimos Ec-
clesiasticæ disciplinæ contemptores.
Immò verò longius prouecta est im-
pudens: ac cæca quorundam temeri-
tas, atq; eò vsque prolapsa, vt Petrum
Augustinum, Oscensem Episcopum,
virum

virum nobilitate atque virtute eximium, ciuem Cæsaraugustanum, eodem habitu, atque forma expingerent, quod nostrorum esset Conseruator. Nostri domi se continere, pueri cateruatim irruere, ianuam, tecta & fenestras saxis impetere; omnia clamoribus replere. Si quem verò domo exire grauis aliqua causa compulisset: illū quasi monstrum aliquod inuisum, insequabatur puerorum turba insultantium. Et hæc quidem vulgo: quæ tamen hominibus prudentibus, & suo momento res æstimantibus, grauias videbantur, & Christianis moribus indigna. Intelligebant enim, ex nullo suo peccato conflata esse nostris inuidiam; neque tamen aut contra Archiepiscopi niti auctoritatem audebant: aut furenti se multitudini obijcere: aut Religiosos viros sui officij admonere, & concitatae seditionis coarguere. Erat enim tumultus seditiosæ plebis, & imperiti vulgi clamoribus concitatus, non conditorum virorum ac nobilium in nostros conspiratio, aut in Societatis nostræ perniciem consensus. Nam nobilissimi quique viri atque grauissimæ nobis stabant. Quamobrem, cum ad ædes nostras magna manu perditii homines

mnes aliquando cateruatim irruerēt,
 rumorque increbuisse, nostros in di-
 scrimine versari, isque ad multos no-
 biles atque egregios ciues, qui pile pal-
 marie lusum vel exercebant, vel spe-
 ctabant, esset perlatus, repente illi ludo
 relicto, nonnulli etiam seminudi, vt e-
 rant, domum nostram armati conuo-
 larunt: vt nostros & ab iniuria defen-
 derent, ac periculo eriperent, & auto-
 ritate, atque armis etiam si opus esset,
 imperitæ plebis clamores atque impe-
 tum sedarent, vimque operarum, vi de-
 pellerent. Ergo cum armatam nostri
 in se ciuitatem viderent, & in conten-
 tionem, atque discrimen adduci, con-
 niuere Archiepiscopum, ardere eius
 Vicariū, Monachos instare, vulgus vr-
 gere, turbari omnia, ac misceri: neq; Pō-
 tificiam autoritatē, quā Sedis Aposto-
 licæ legatus, neq; Regiam, quā seuerè
 interposuerat Serenissima Ioanna Ca-
 roli v. filia, Hispaniarum Gubernatrix,
 neque vlla ratione tantam tempesta-
 tem sedari, aut mitigari potuisse: quod
 Diuum Gregorium Nazianzenum,
 Constantinopoli, minori causa fecisse
 legimus, in tanta rerum perturbatio-
 ne, facere ipsi statuerūt: & ea vrbe dece-
 dere, quā nulla quidem sua culpa, sed
 pro-

Rufin.
hist. eccles.
lib. 1. c. 9.

propter se tamen videbant turbatam.
 Ergo in Senatum veniunt: eum vnus
 suo & sociorum nomine alloquitur:
 docet nostros ciuium rogatu, & Patrū
 suorum iussu Casaraugustam venisse:
 in ea tot annos ita esse versatos, vt,
 quantum in ipsis fuerit, offenderint
 neminem: pro Societatis instituto cu-
 rasse se, ne pietatis vllum officium ab
 ipsis, aut obsequium desideraretur. Ne-
 gligenter quidem, & minus strenuè se
 laborasse (quod & agnoscerent, &
 dolerent) sed bona certe fide, ac volun-
 tate, magnoque salutis illorum desi-
 derio. Quoniam verò neque omnium
 vna mens sit, neque idem de rebus iu-
 dicium, hoc suum studium probare se
 multis non potuisse, quorū opera tan-
 ti motus sint concitati: rem eum in lo-
 cum venisse, quem vident: sibi nefas
 esse: id committere, vt proter se di-
 scordia, aut perturbatio vlla in ciuitate
 sit. Non est, inquit, dissensionis Deus,
 sed pacis. Si propter nos orta est repe-
 stas, tollite nos, & mittite in mare.
 Quod in nobis est, pacē, cum omnibus
 habere volumus: pacē inquirimus, pa-
 cem persequimur: quā vbi cunque gen-
 tium, Deo duce, nos consecuturos, &
 facultatem pro Christo laborandi, no-
 bis

1. Cor. 10.

1. Tim. 1.

bis non defuturam speramus. En ædiū
 vestrarum claves, Vrbe hac cedimus,
 ne qua radix amaritudinis sursum ger-
 minans, caritatem impediatur, & per illā *Heb 12.*
 inquinentur multi: loci enim perexi-
 gua iactura est, permagna caritatis:
 quā ne amittamus, libēter ciuitatem a-
 mittimus. Neque tamē (nisi nostra nos
 fallit opinio) vestram omnium in nos
 benevolentiam amitemus: quam tam
 benignam, tam paratam experti sē-
 pesumus, eamque & agnoscimus, &
 grata memoria conseruabimus. Et quo
 niam ad remunerandum, nobis nihil
 aliud suppetit, Deum assiduē precabi-
 mur, vt cuius in nos caritatis ipse au-
 tor fuit, eius vobis fructum quam cu-
 mulatissimē retribuatur. Nobis stat abi-
 re. A vobis, qui publicam personam ge-
 ritis, etiam atq; etiam petimus, vt quæ
 nostra culpa contracta sunt in vestra
 salute procuranda, nobis ignoscatis:
 consilium nostrum probetis, ac per-
 suasum habeatis, mutare nos solum,
 non voluntatem. Quæ quidem, vbi
 placatis fluctibus licebit vti (quod bre-
 ui futurum in eo confidimus, qui post
 tempestatem tranquillum facit) nihi-
 lo minus quam hætenus fuit, vestris
 cōmodis obsequē erit. Adhęc Magi-
 stratus,

stratus, sibi & perturbationem ciuitatis molestam esse, & nostrorum voluntatem gratam: palam esse, quorum opera plebs tumultuetur, nostros velle sui similes esse: vt quorum mansio ciuitati plurimum vtilitatis attulerit, eorum ex vrbe discessus, non minus admirationis adferat. Conseruatos se huius beneficij memoriam, & haud ita multo post testificaturos, quod fuerit ipsorum de nostris iudicium. Dimisso Senatu, domum nostram Senatores aliquot veniunt, nostram paupertatem adspiciunt: quæ de abundantia nostrorum, ac delicijs acceperant, eorum falsitatem re comprobant: quidam etiam, quod auditis fidem habuissent, suæ facilitatis, errorisque veniam lacrymis petunt: supellectilem scribunt, proficiscentes nostros prosequuntur, pecuniam offerunt, gratias nostri agunt, & repudiant. In oppidum Pedrolam, quod in Ducis Villæ formosæ ditio est, se recipiunt. Porro Iona præcipitato de nauis, stetit mare à feruore suo. Hoc enim facto, nonnihil aduersarij mitigantur: multum de cōteatione remittunt: amici Societatis animos sumunt: qui nostros vexandi vel auctores fuerant, vel ministri, cum pœnæ metu,

Iona. 1.

tum verò conscientia angore crucian-
 tur, quòd intelligerent se longius pro-
 gressos, quam æquitatis & religionis
 ratio patiebatur. Ad summam (quoni-
 am posteriora consilia, vt est in pro-
 uerbio, sapientiora sunt) Archiepisco-
 pus sua ipse decreta refigit, & mutat:
 quam nostri habeant à Sede Apostoli-
 ca facultatem, in templis promulgari
 iubet. Per certum hominem nostri e-
 uocantur: venientibus Magistratus
 vult obuiam procedere. Quod cum ap-
 propinquantibus renunciatum esset,
 viros quosdam pernobiles, suiq; aman-
 tissimos (per quos res agebatur) nostri
 multis, & supplicibus verbis rogant,
 obsecrantque, ne se tanto pudore affi-
 ciant, & præterita ex ignominia gau-
 dium quod cœperint, præsentis hono-
 ris dolore commutent. Vbi ne tertio
 quidem recusantes, quicquam profici-
 unt (quòd illi publicas cõtumelias, pu-
 blico honoris testimonio obliteran-
 das dicerent) obediētigi iure cõpulsī ad
 Urbem accedunt. Fiunt eis obuiam ad
 portā omnes magistratus, Senat⁹, & ex
 præcipua nobilitate viri clarissimi, ma-
 gna hominum vis, ipse deniq; Archie-
 piscopi Vicarius. Eos in mulas para-
 tas cogunt ascendere: ciues faciliè pri-

mi latus eorum cingunt: celeberrima atque frequentissima via domum deducunt, in qua à Prorege, fideique Inquisitore expectabantur. A Petro Augustino Oscēsi Episcopo (quem & Augustinum à Castello, virum grauem, doctum ac prudentem, in ijs rebus præcipuos Societas propugnatores habuit) Missæ sacrificio Pontificali ritu peracto: summa bonorum lætitiæ, suis sedibus postliminio restituntur. Hic tempestatis Cæsaraugustanæ finis fuit: quo ex tempore, magnum hoc Collegium incrementum accepit, & tam propensum totius ciuitatis studium, & erga se beneuolentiam semper deinceps expertum est, vt crebritate ac magnitudine beneficiorum, nobilissimi ciues testari velle viderentur, non sua culpa sed vulgi, fluctus illos tunc fuisse excitatos. Consecuta porro tranquillitas votis Ignatij atque verbis respondit. Nam simul atque procellosum illum in nos turbinem commotum audivit, gaudio exultauit: & singulari quadam cum lætitiâ significauit, tanto vberiores atque suauiores fructus Cæsaraugustæ Societatem nostram producturam, quâto per patientiam

tiam & malorum tolerantiam, altiores egisset radices.

*IN BELGAS NOSTRIS PATE-
fit editus. Varijs Collegijs Societas
augetur.*

CAPVT XV.

Reditus nostrorum in ~~Castarau-~~
gustanara urbem, eam in Hispa-
nia de nobis suspicionem com-
pressit, quã exitus mouerat. Itaq; à tem-
pestate & procella illa, & quidem tam
turbulenta, non solum imminuta non
est de Societate bonorum opinio, ve-
rum etiam aucta, & cõfirmata: ex quo
Collegia nonnulla per id tempus con-
stituta sunt. Murcia in primis D. Ste-
phani Almeida, eius urbis, nouæque
Carthaginis Episcopi: in Monte Re-
gio (quod oppidum est in Gallecia) e-
ius ipsius oppidi Comitibus beneficen-
tia: Oceaniæ Ludouici Calataudij be-
nignitate: in oppido præterea Mon-
tilla, institutum Collegium est ab o-
ptima atque clarissima Catharina Fer-
nãdez à Corduba Plieghi Marchione,
quæ tanta beneuolentia Societate cõ-
plexa est, vt eius tuendæ atque ornandæ,
proprijs partibus sibi desumpsisse vide-
retur.

retur. Itaque præter hoc Collegium, quod suis sumptibus ædificauit, & Cor-
dubense, quod eius opera atque autho-
ritate inchoatum est in oppido etiam
Marchenæ integerrima femina D. Ma-
ria à Toletò, eius filia, Arci-dux ma-
trem imitata, præclarum nobis Col-
legium constituit.

Lib. 3. c. 7.

In Belgica verò prouincia, Germa-
niæque, crescebat Societas, & fundebat
se quotidie latius. Nam iam inde, ab
illo nostro discessu Parisiensi, de quo
suprà commemorauimus, sempera-
liqui ex Societate Galliam Belgicam
coluerunt: qui & Louanij Adriano
ab Adriano, & Colonia Agrippi-
næ, Leonardo Keselio Rectore, li-
terarum studia, ac pietatis exercebant
officia, multique animos ad nostror-
um institutum applicabant. Ciuibus
verò Tornacensibus per Bernardum O-
liuerium, & Quintinum Karlat, nota
esse Societas cœpit: multique vel no-
stris se adiungere, vel nostros apud se
habere cupiebant: non sine magno he-
reticorum dolore, quorum venenum
multis locis iam tū sparsum, longi⁹ in-
dies progrediebatur. Quod Ignatius a-
nimaduertēs, Petrum Ribadencirā cõ-
misit, vt Constitutiones, nostris cõmu-
nica-

nicaret: & quòd nulla religio per illius Prouincię leges, absque Regis concessu, nouas in ea sedes obtinere potest, cum Philippo Rege de Societate in ea Regione constituenda transigeret. Ille verò, multis licet repugnantibus, Societatis approbationē à Rege, & Collegia ædificandi potestatem impetrauit, clarissimi Principis Gomezij Figueiroę, Feriæ Ducis studio atque auctoritate. Qua facultate expeditior nostris patuit via: impedimentis, quæ obijcebantur, sublatis. Ei Prouincię Ignatius Bernardum Ouerium Prouincialem præfecit: qui tamen morte interceptus, munus illud suum sustinere non potuit.

Et hæc quidem in Germania inferiori: in superiori verò, propagata Societas est. Nam hoc ipso tempore, Pontificis Maximi imperio, in Poloniam Magister Alfonsus Salmeron Societatis nomen primus inuexit. Et Ingolstadiense Collegium auctius factum est, & Pragæ (quæ vrbs totius Bohemię Regia est) Ferdinandus Romanorum Rex, Viennensis Collegij fructu per motus, Collegium nostris constituit: vt Hussitas, VVicleffistas, & alios hæreticos, qui Regnum Bohemię de-

populantur, suis laboribus propulsa-
rent, & Societatis exercitijs, ad Ca-
tholicæ fidei veritatem conuerterent.
Eius Collegi fundamēta posuit Petrus
Canisius, quem Ignatius in Germania
Præpositum Prouincialem instituit.

Porro in Italia Senis Collegium in-
choatum est, Francisci Mendoza Cardinalis opera: cuius rogatu, Ignatius
quattuor ex nostris in eam urbem mi-
sit, vt ciuitatem luctu & mœrore con-
fectam consolarentur, & belli ruinis
prostratam, pijs laboribus recrea-
rent.

Vibonæ etiam (quod oppidum est
in Sicilia) Isabella Vega, Ioannis Vegg
Proregis filia, Vibonensis Dux, præ-
clarum nobis ædificauit Collegium,
& certis fundis stabiliiuit. Germanus
etiam eius frater Ferdinandus Vega,
Catinam (quam ciuitatem pro patre
gubernabat) nostros accersiuit: eosque
patris autoritate, & benignitate ciui-
um, in certo domicilio collocauit. Tã-
ta enim fuit patris Vegæ, & filiorum
eius pietas, & in Societatem be-
neuolentia, vt inter se de ea
augenda certarent

(. . .)

IGNA-

IGNATIVS OB DORMIT IN
Domino.

CAPVT XVI.

Hic erat Societatis status, cum Ignatius annis grauis, morbis sepe vexatus, perturbatione temporū, & nouis Ecclesiæ calamitatibus mœrens, euolandi ad Christum desiderio languens, petere à Domino vehementius cœpit, vt educeret de custodia animam suam, ad confitendum nomini eius. Nam etsi corporis infirmitatem, animi robore sustentabat, & magna patientia, constantiaque, peregrinationis suæ molestias perferbat: tam incenso tamen Deum videndi, & eo fruendi tenebatur desiderio, vt de sua migratione (vt supra demonstrauimus) non posset, præ gaudio, sine lacrymis cogitare. Cùm autē in Vrbe castra essent, & propter bellum, quod gerebatur inter Paulū III. Pont. Max. & Hispaniarum Regem Philippum, armorum strepitus exaudirentur, & tumultu ac trepidatione plena essent omnia, in vineam secessit paulò remotiorem, vbi absque interpellatione, tantum malum liberius deficeret. Ibi cæli grauitate, caloribus maximis,

ximis, solito cœpit habere deterius: cognouitque velocem fore tabernaculi sui depositionem. Paucis certè antè mensibus ad Leonoram Mascarenam ipsemet Ignatius epistolam scripsit, in qua illud erat: Hæc est postrema epistola quã ad te scribam, rogabo Dominũ pro te in cælo breui (vt spero) ardētius. Ex vinea domũ reuertitur, quo ipso tempore multi ex nostris ægrotabant grauius. Ignatius igitur, cum nudiustertius sacratissimũ Christi corpus antea suscepisset, ac nihil inesse periculi suspicarentur medici, 3. Kalend. Augusti, hora à meridie tertia, Ioanni Polanco (quo in omni genere, vel scribendarum literarum, vel negotiorum, nouem annos fuerat vsus) ad se vocato, ac nihil minus suspicanti, solus soli, maxima animi tranquillitate, instare ex hac vita ait suæ migrationis diem. Ei mandat, vti Pontificem Max. conueniat: benedictionem ab ipso, & peccatorum indulgentiam petat, qua confirmator ex hac vita, lætiorque discedat. Se, si vt sperat, Domini misericordia, in montem sanctum eius venerit, non commissurum, vt eam curam Deum pro Pontifice deprecãdi intermitat, quam in carne positus, & de se ipso solli-

sollicitus, diligenter sancteque colue-
rit. Benedictionem suam libentissimè
imperitus est Pontifex, cum magna
amoris ac doloris significatione. Sed
quòd neq; morbus grauis videbatur,
neque vllum acciti medici nuntiabant
vitæ periculum, ipse autem Pater de
sua consuetudine nihil immutauerat,
& familiariter de negocio quodam
conficiendo ea ipsa nocte cum nostris
egerat (quanquam Ignatij verba ipsos
habebant sollicitos) vt consultius ta-
men aliquid facerent, posterum diem
Patres expectare constituunt. Qui vbi
illuxit, suauissimè illum animam a-
gentem offendunt: accurrunt, iuscu-
lum porrigunt, negat sumendi tem-
pus esse, & manibus iunctis, oculis in
cælum defixis, Iesum corde, Iesum ore
implorans, placido vultu sanctissimè
migravit ad Dominum pridie Kalen-
das Augusti, 1556. hora post solis or-
tum prima. Vir verè humilis, qui cum
obitum suum præsciret, neque Vica-
rium generalem creare, neque filios
suos accersere, neque monere, neque
hortari voluit, neque benedicere: vt il-
li spes omnes suas in Deo constitutas
haberent, ab illo penderent, ipsum
nihil fuisse, nihil esse arbitrarentur.

Quod quamuis pugnare videatur cum quorundam aliarum Religionum Fundatorum factis, qui sub mortem filios suos ad se vocarunt, & ad omne genus virtutis cohortati sunt: haud tamen pugnat cum Spiritu diuino, qui illos ad eiusmodi exempla edenda permouit. Diuersa ergo ac dissimilia sanctorum gesta, non aduersa atque contraria inter se sunt. Deus enim qui illos instinctu suo incitauit, ut charitatis suae affectum erga filios suos demonstrarent, idem afflatu etiam suo Ignatium impulit, ut humilitatis studio paternum affectum silentio premeret: ut in illis magis charitas, in Ignatio humilitas magis eluceret. Cuius tamen mortui, vel verè potius viuentis patrocinium, filij eius omnes senserunt. Nam eius ex obitu, suauissimus quidam in vniuersa Societate doloris sensus est consecutus, lacrymae cum laetitia, desiderium spei plenum, vigor spiritus passim excitatus: sic ut omnes ubique laborandi pro Christo, patiendique grauias & difficilia, nouo quodam desiderio ardere viderentur. Vir etiam (quod facile iudicari possit) Dei munere, ac prouidentia, ijs temporibus datus Ecclesiae, ad resistendum conatibus haereticorum.

eorum . Itaque eo ipso tempore, quo
 Lutherus per summum scelus ab Sedis
 Apostolicæ obedientia desciuit, & fu-
 nestum Catholicæ Ecclesiæ bellum
 indixit. Dominus noster (vt suprâ de-
 monstratum est) fortissimum hunc du-
 cem excitauit, atque nefarijs eius co-
 natibus opposuit: vt exercitum per v-
 niuersum orbem terrarum conscribe-
 ret, atque eos milites cogeret, qui no-
 uo ac salutari voto summi Pontificis
 obedientiæ se obstringerent, & vita at-
 que doctrina Lutheranorum impetus
 propulsarent. Nam illi quidem pœni-
 tentiam oppugnant, Sauctorum inuo-
 cationem è medio tollunt, sacrosan-
 cta Ecclesiæ Sacramenta subuertunt,
 delent imagines Sanctorum, reliquias
 illorum & beatissima ossa desijciunt
 ac persequuntur, euertunt templa, in-
 dulgentias peccatorum irrident, fide-
 lium animas, quæ igne purgatorio ex-
 piantur, piorum suffragijs priuant, de-
 nique quasi furia quædam cælum ter-
 ræ miscent, & quantum in eis est, iusti-
 tiam, pacem, Christianam omnem re-
 ligionem extinctam cupiunt. Ignati-
 us verò eiusque filijs omninò con-
 traria, dictis, factis perseueranter do-
 cēt: hortaturq; omnes ad dignos pœ-
 nitentia-

*Lib. 2.
 c. 18.*

nitentiæ fructus, ad orationem, ac re-
rum diuinarum iugem meditationē,
ad pium frequentemque Sacramen-
torum vsum, ad honorem sanctorum
imaginibus, ac reliquijs habendum, &
tum se ipsos, tum alios iuuandos con-
donationibus peccatorum ac indul-
gentijs, quæ ex locupletissimo meri-
torum Iesu Christi D. N. & Sanctorum
thesauro in Ecclesia recondito, per
eius Vicarium dispensantur. Denique
omnia eius consilia & studia, vel ad
conseruandam, vel ad reuocandam
per se & suos fidei Catholicæ sinceri-
tatem spectasse, compertum est. Eius
corpus Kalend. Augusti, in templo no-
stro, ad dexteram aræ maxime, humili-
tumulo cōditum est. Mortuus est æta-
tis suæ anno 65. post conuersionem
verò suam 35. Quod omne tempus in
summa paupertate traduxit: in pœni-
tentijs, peregrinatione, studijs litera-
rum, persecutionibus, carcere, vincu-
lis, laboribus maximis, quos pro Chri-
sti amore, & animi excellenti virtute
suscepit, & admirabili constantia per-
uicit: Societatis verò à Sede Apostoli-
ca confirmatæ, anno 16. quâ toto pro-
pmodum terrarum orbe propagatâ
vidit. Duodecim prouincias constitu-
tas.

tas reliquit, Lusitaniæ, Castellæ, Bati-
cæ, Aragoniæ, Italiæ, Neapolis, Sicilię,
Germaniæ tum superioris, tum infe-
rioris, Gallię, Brasiliæ, & Indiæ quę ad
Oriëntem est: in ijs nostrorum vel Col-
legia, vel domicilia fere centum.

*DE IGNATIO VIRI GRA-
uissimi quid senserint.*

CAPVT XVII.

Quo tempore Ignatius sanctissi-
mè migravit è vita, Iacobus Lai-
nes æger Romæ sic erat, vt de e-
ius vita medici diffiderent. Mortuo i-
gitur Ignatio, ingressi sunt Iacobi cu-
biculum ex primis Patribus aliqui, vt
illum inuiderent, & Ignatij obitum ce-
larent, ne ex eo videlicet grauiori ali-
qua mœstitia amantissimus filius affi-
ceretur. Ex vultu tamen (qui index est
animi) facilè Iacobus cõiecit, quod Pa-
tres illi occultabãt. Itaq; ad eos cõuer-
sus: Est ne mortuus (inquit) sanctus Pa-
ter? est ne mortuus? Vbi mortuum au-
diuit, sublatis illico manibus, oculos
in celum coniecit, & se Ignatio arden-
tissimè cõmendauit. Et simul: Te Pater
ęternę (inquit) supplex ego, humilis, at
que.

que abiectus homuncio oro atque obsecro, ut qui nobis Ignatium seruum tuum, Patrem, Magistrum ac Ducem dedisti, & minimæ huius Societatis fidelem ministrum atque institutorem, quiq;e hodie purissimam illius animam ex miseræ carnis ergastulo misericorditer collegisti, eius precibus me quoque ex vinculis huius mortalitatis eripias, ut indignus filius sanctissimum Patrem sequar, & cum illo vnà (ut spero) te fruam in perpetuum. Sed res secus longè accidit. Nam statim meliusculè habuit, & redditus est sanitati: quam Ignatius illi à Deo impetrasse creditus est, ut pro ipso Societatem gubernaret. Quod multo antè ipse Ignatius Iacobo futurum prædixerat. Nec mirum sanè, Iacobum Lainem in eo articulo temporis, Ignatio se ita commendasse, de cuius adhuc viui sanctitate tam præclaram habebat existimationem. Memini enim cū de principijs, propagatione, & fructu nostræ Religionis, deq; Dei benignitate, qui tam liberaliter Societatem ornasset, auxisset, ab innumerabilibus & maximis periculis defendisset, familiariter loqueremur, sæpissimè Iacobum mihi dicere solitum. Quid mi-

rum

rum Petre? *Complacuit sibi Dominus in anima serui sui Ignatij.* Quod scilicet aiebat, significans nimirum, copiosam hanc gratiam à Domino propter Ignatium in filios eius deriuari. Idem Pater Iacobus, quo tempore ad Concilium Tridentinum à Paulo Tertio Pontifice Maximo primū missus est, vehementer optauit, & cum nonnullis grauissimis viris, & autoritate ac dignitate clarissimis egit, vt Ignatius ad Cōcilium mitteretur: non vt cum hæreticis disputaret, aut controuersas de religione quæstiones differeret: sed (vt mihi ipsemet Pater Iacobus dicebat) vt Concilium ipsum precibus apud Deum, & eximia apud homines prudentia sustineret. Ille idem pater Lainez magni semper fecit Petrum Fabrum eumque quasi cælestem quendam ac verè spiritalem magistrum, & ad regendas, atque ex scrupulorum angustijs explicandas animas, apprime eruditum suspiciebat. Et meritò quidem. Sed tamē aiebat Iacobus mihi, talem quidem esse Fabrum, si per se, ac seorsim spectaretur: sed tametsi cum Ignatio componeretur, balbutientem puerulum sibi videri, præ sene sapientissimo. In quo certè nulla Fabro fiebat iniuria.

iniuria. Ipse enim Faber hoc & agnoscebat & prædicabat; & Ignatium tanquam patrem ac magistrum suum, de interioribus animi sui moribus ac difficultatibus consulebat, & interrogabat: ab illius ore, tanquam infans ab vberibus matris pendebat: illum quasi perfectissimum omnium virtutum exemplar omnibus proponebat, si qui ab ipso consilium peterent, de perfectione consequenda. Monebat enim omnes, & seridè ac grauiter hortabatur, vt si celeriter & compendio (vt ita dicam) perfectæ vitæ excellentiam assequi cuperent, vnum Ignatium sibi ante oculos ponerent, in illum intuerentur, illum imitarentur. Sic enim breui futurum, vt omnes perfectæ virtutis numeros explerent. Et quoniã, quod istorum Patrum de Ignatio esset iudicium dicere cœpi, alios etiam testes addam grauissimos atq; certissimos. Claudius Iaius (viuente adhuc Ignatio) acerbissimo stomachi dolore in itinere correptus est; & cū nulla medicina, nullum præsens adesset remedium, Deum rogare cœpit, vt per merita serui sui Ignatij, ipsum molestia illa liberaret, & simul atque preces fudit, liberatus est. Hoc idē Nicolaus

colao Bobadillæ accidit. Hic cum ar-
 dentissima febrî repente aliquando
 æstualet, Ignatio iam mortuo sese cõ-
 mendans, statim morbo leuatus est.
 Simoni Roderico vitam precibus I-
 gnatiij prorogatam supra scripsimus.
 Itaque eam de Ignatio habebat opi- *Lib. 2. c. 2.*
 nionem Simon, quam de vitæ suæ pa-
 rente habere par erat. Franciscus Bor-
 gia Societatis nostræ tertius Præposi-
 tus Generalis, atque illustre humilita-
 tis & totius sanctitatis exemplū, vim
 verborum Ignatiij admiratus. *Loqueba-*
tur (aiebat mihi) *tanquam potestatem ha-*
bens: Longum esset persequi cæteros,
 ac recensere quid optimi quique at-
 que sapientissimi totius Societatis
 Patres, qui vel vitam cum morte com-
 mutarunt, vel superstites adhuc sunt,
 & intimam consuetudinem habue-
 runt cum Ignatio, de eius sanctitate
 fenserunt ac prædicarunt. Vnum cer-
 tē Franciscum Xauierum (vt alios o-
 mittam) præterire non debeo, virum
 omninō Apostolicum, & ad illustran-
 das luce Euangelij tot barbaras ac fe-
 ras gentes à Deo missum, & miracu-
 lorum numero & magnitudine admi-
 rabilem. Bernardus igitur ille Iaponi-
 us (de quo supra mentionem fecimus) *Lib. 4. c. 1.*
 nar-

narrabat mihi, à Francisco Xauierio, cum de Ignatio loqueretur, sepe se eas voces audiuisse. Magnus Sanctus est, Bernarde, Pater Ignatius, magnus omnino Sanctus. Quasi Sanctum certe Franciscus ipse venerabatur Ignatium. Itaque epistolas in genua procumbens præ reuerentia ad illum sæpe scribebat: consilium petebat, & documenta ad Indorum conuersionem: & quibusdam in literis ait, se quidem hæc ab Ignatio petere, ne se id facere prætermittat, grauitè à Deo puniatur, propterea quod spiritu illo, & luce consilij sanctissimi Patris sui ac Magistri, ad tot gentium salutem non esset usus. Contrà verò omnium tempestatum vim, & periculorum incursum, nomine se atq; Ignatij intercessione muniebat: appēdebatq; collo quasi scutum firmissimum Ignatij nomē, manu ipsius Ignatij scriptum, & suæ professionis vota. Et ne testes domesticos tantum proferre videar (quam ij certiores sunt) paucos aliquot exteros adducam locupletissimos, atque autoritate singulari. Marcellus secundus, Pont. Max. Ignatij semper cupidissimus, tanti semper fecit eius cum alijs de rebus, tum de pertinentibus

bus ad Societatem iudicium, vt in ijs
quidem, plus apud se ponderis habere
diceret solam Ignatij authoritatem,
quàm omnes in contrarium rationes,
vt Libro tertio demonstratum est. *Io. Lib. 3.*
annes tertius Lusitaniæ Rex eximius, *c. 15.*
& ijs virtutib. quæ Regis propriæ sunt
cumulatissimus, qui ab ipso initio, So-
cietatem & ornauit munificētissimè,
& defendit acerrimè, magnam curam
adhibuit vt res omnes Societatis co-
gnosceret, & erga Ignatium studi-
um suum testaretur. Itaque Ludouico
Gonsali (qui Ioanni Principi filio suo
à confessionibus fuerat) in Urbem
proficiscenti mandat, vt omnia Igna-
tij dicta factaque curiose obseruet, &
ad se diligenter perscribat: & quid de
toto homine ipsi videatur, ipsum Re-
gem certiores faciat. Fecit Ludouic-
us quod fuerat iussus, & post exquisi-
tam rerum omnium peruestigatio-
nem (vt ab ipso met accepit) scribit Re-
gi: Se quidem circumspexisse omnia,
& diligentissimè Ignatium obserua-
se, prout Rex iusserat, & ita virtutum
illius magnitudine atque excellentia
captum esse, vt vel aspectus tantùm o-
do ipsius, & oris compositio, ac corpo-
ris motus yehementer ipsū Ludouicū
ad

ad Dei amorem inflammaret. Quocirca velex solo Ignatij intuitu, permultum ad virtutem se capere adiumenti. Gaspar Quiroga, qui viuit adhuc, S. R. E. Cardinalis, Archiepiscopus Tolentanus, & fidei supremi consilij Præses, summa fuit amicitia cum Ignatio, necessitudineque coniunctus, multa que cum illo Romæ, & grauia tractauit negotia. Is laudandi Ignatium finem non facit, à religione, sanctitate, atque prudentia, cæterisque præclarissimis virtutibus: tantam verò animi, vultusque constantiam, & tam æquabilem ac perpetuum tenorem in omni vita, quantus in Ignatio fuit, se in nullo mortaliū vidisse affirmat. Multi principes viri, & tum Ecclesiastica, tum sæculari dignitate præstantes, ad Societatem post Ignatij obitum literas scripserunt: in quibus & mortuum Patrem laudabant, & viuentes ac mœrentes filios consolabantur. Exijs vnus Ioannes Vega fuit, qui tunc quidem pro Philippo Rege Siciliam gubernabat, postea verò Regij Consilij Præses, in Hispania decessit è vita. Is (vt diximus) Romæ legatus Caroli v. Cæsaris apud Pontificem Maximum cùm esset, magnam cum Ignatio

Lib. 3.
c. 19.

Ignatio contraxerat familiaritatem, summaq; beneuolētia illum deinceps profecutus est. Mortuo igitur Ignatio, ad Iacobum Lainem, Vicarium iā tūc Generalem literas scripsit, quarum caput vnum de Hispano sermone in Latinum translatum hic subiiciam, quod tanto viro dignum, & à nostro proposito non alienum esse iudicauit:

Triduo (inquit) aut quadriduo anteq̄ mihi reddita est epistola, quā Pater Polācus tuo nomine de Beati Patris Ignatij obitu ad me misit, nūtiatum erat nobis illum è vita migrasse, sed obscure. Itaque magno tenebamur desiderio, omnia certius cognoscendi, & intelligendi, quis fuisset sanctissimi viri exitus, quis status sit sanctæ vestræ Societatis ac Religionis. Non enim dabitabam (quod in hac epistola vidi, & in ea etiam quæ ad Patrem Hieronymum scripta est) quin & illius vitam finis gloriosus clausisset, & vos vestramque Sodalitatem diuina protectio prouehat. Sed tamen per magnam ex hac exacta & diligenti rerum gestarū narratione, consolationē atq; ædificationem accepi, quæ tamen cū certo quodam doloris sensu fuit coniuncta. Non enim possumus non dolere

lere eorum obitum ac iacturam, quos
 in hac vita dileximus. Benedictus De-
 us, qui seruum hunc suum è custodia
 corporis eductum ad se vocavit eo
 tempore, quod ipsi opportunius indi-
 cavit: qui que illum ita instruxit, & gra-
 tia sua communiuit, vt tot suę virtutis
 monumenta, tot sanctitatis trophæa
 relinqueret, quę nulla consumet vetu-
 stas, non dies, non aër, non aqua cor-
 rumperet, nulla vis labefactabit atq; cõ-
 ficiet, quemadmodum alia videmus
 diruta & absumpta, quę vanitate &
 ambitione fuerant constituta. Ego ve-
 rò mecum ipse cogito, qua pompa,
 quo triumpho, in cælo à beatissimis
 illis mentibus exceptus is sit, qui tot
 clarissimas victorias de gentibus im-
 manitate barbaris, multitudine infi-
 nitis reportauit, qui vel per se, vel per
 milites suos, lumen fidei ac religionis
 ijs populis ac nationibus inuexit,
 qui sedebant in tenebris ac ymbra
 mortis: qui mortalium plurimorum
 infidelitatem vicit, feritatem emolli-
 uit, ignorantiam depulit, perditam vi-
 tam profligauit. Itaque merito sanè
 atque iure optimo, illius vexillum a-
 pud vexilla Sãcti Dominici, ac D. Frã-
 cisci, & aliorum Sanctorum in cælo
 collo-

collocabitur, quos Deus elegit, ut non solum carnis illecebras & mundi blanda ipsi vincerent, sed vincere alios docerent, & innumerabiles animas ab inferno liberarent. Quam sincera porro erit ista Ignatii gloria? quam sine aliorum Sanctorum invidia iste triumphus? quam dispar, quam dissimilis, quam contrarius speciosis, sed fallacibus huius mundi triumphis, quos fugaces & breues, miseria & invidia plenissimos videmus, ac Reipub. vehementer perniciosos? Quae omnia magis nobis consolationem afferre debent, & tristitiam, quam ex morte Ignatii pro naturae nostrae imbecillitate cepimus vel mitigare vel tollere: nostrosque animos incertore percussos excitare, atque speringere ut confidamus illum iam regnantem, & verè viventem cum Deo, neque suae religionis, neque amicorum oblitum, manum nobis porrecturum, filijs suis promptius etiam opem laturum; denique eos apud Deum habiturum commendatissimos, qui Deum ipsum in Ignatio agnouerunt ac venerati sunt. Haec ille. Ioannes Auila, vir excellenti virtute, prudentia, doctrina, & cum in yniuersa Hispania, tū potissimū in Baetica Pro-

Z

uincia

uincia (quā verbo Dei illustravit) notissimus, cum Patrem Ignatium cū socijs in mūdum à Deo missum audiuit, eiusque propositum atque institutum intellexit, se quidem dixit, hoc idem quod ille afferebat, iam diu animo concepisse, & magno labore atque studio cōquisuisse atque indagasse, sed peruastigare tamen, atque deprehendere haud potuisse. Itaque euenisse sibi aiebat, quod puero ad radices montis aegenti, qui onus aliquot magni ponderis diu multumque versat, & in fastigiū montis toto conatu subuehere molitur, neque tamen præ virium infirmitate potest: quod onus si vir aliquis, corporis mole & robore Gigas, sustulerit, minimo negotio transferet scilicet quò volet, & in cacumine montis collocabit. Atque hac similitudine, pro sua modestia, vir excellens, se quidem pusillum, Ignatium verò Gigantem nominabat.

DE STATURA CORPORIS EIVS.

CAPVT XVIII.

STatura fuit modica, vel potius breuis, cū eius fratres procera fuerint, & quæ iustam excederet. Facie honesta.

nesta: fronte læta, atq; exporrecta: depressis vi lacrymarum oculis: palpebris cōtractis, corrugatisq;: aurib. mediocrib. naso & à sūmo eminentiore, & ab imo diductiore: colore viuido, ac temperato: caluitio, totoq; ore venerabilis: vultus illi iucundè grauis, & seuerè iucundus: quiq; trāquillitate quadam, ac serenitate exhilararet intuentes, grauitate componeret. Ex altero crure nonnihil claudicabat, sed honestè, & quod ambulandi moderatione tegeretur. Callosos pedes, & nuditate, crebrisq; itineribus exasperatos habuit: & crus alterum ex vulnere (vt dixi. *Lib. I.* *c. I.*) imbecillum semper, ac tenerum: vt vel leuem contactum absq; dolore non ferret. Quo magis mirandum est, tantum terrarum pedibus illum obire potuisse.

Principio maximis fuit viribus, prosperaq; valetudine: quam ieiuniorum, pœnitentiæq; magnitudine afflixit, & perdidit. Iraque sæpè morbo tentatus est, maximeque stomachi dolore per omnem vitam grauissimo, inedia & vacuitate cōtracto. Fuit enim tenuissimi vulgarisq; victus, & ita sobrius, vt tres interdum dies integram aliquando hebdomadam omni cibo potuque

caruerit. Gustatum ita amiserat, ut nul-
lam ferè ex cibo delectationem perci-
peret. Quapropter egregij medici ne-
gabant illum naturaliter ea corporis
affectione, tamdiu potuisse vivere.
Vestitus eius vilis, & neglectus, sed
mundus: cultus ipse, sine cultu. Nam
quod de sanctissimis viris Nicolao, ac
Bernardo memoriae proditum est, pau-
peritas semper ei placuit, sordes nun-
quam.

Et quoniam staturam Ignatij atque
oris & totius corporis habitum con-
stitutionemque descripsimus, non
erit alienum propositio nostro illud
etiam adijcere. Nullam nos habere i-
maginem, quæ ipsum ad vivum refer-
rat: quod non oblivione tamen aut
incuria factum est. Sed cum Ignatius
neque pictam, neque fictam imaginem
suam pati posset, neque quippiam quod
vanitatem haberet, aut vanitatis um-
bram, ut hoc fieri promitteret, qui ab
ipso petere auderet, ex omnibus nostris
inventus est nemo. Ignatio inscio ali-
qua ad eam rem tentata sunt, sed fru-
stra. Itaque imagines eius quæ circum-
feruntur, ex quadam ductæ sunt post
ipsius mortem efficta. Quarum tamen
omnium (meo quidem iudicio) pro-
ximè

ximè ad veritatem accedit ea quam
 Ildefonsus Sanctius, Philippi II. Regis
 pictor (qui exprimendis ad viuum re-
 bus maximè excellit) me præfente &
 commonente, ex prototypo Romano
 Mantuæ Carpentanorum depinxit,
 hoc ipso anno salutis nostræ M. D.
 LXXXV.

VITÆ IGNA- TII LOIOLÆ

LIBER QVINTVS

P R Æ F A T I O.

HACTENVS de vita
 Ignatij, & morte dixi-
 mus, qua nobis ad conti-
 nuationem quãdam hi-
 storia, seriemq; cõtexẽ-
 dã pertinere visa sunt. Nunc operæ pre-
 tium me facturum arbitror, si aliqua
 de eius virtutibus separatim dixerò.
 Quanquam enim in ijs, quæ de Ignatio
 explicata à nobis sunt, omniũ virtutũ
 Z 3 illius